

MLADIKA

december 2006
cena 3,00 €

1956 • 50 LET • 2006

Štev. 10

Zschi

Združenje
slovenskih

šport

drug

Mirko Pelicon

Blagoslovljen Božič

Jože Faganel

Dopolnjena mladost

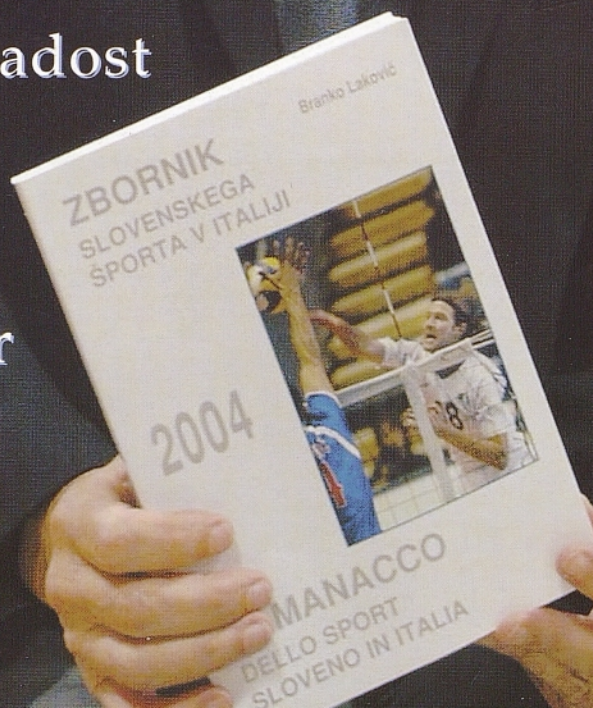
Mitja Petaros

Adijo, slovenski tolar

NOVELA:

Duh Božiča

Manca G. Renko

Minulo leto	1
Vladimir Kos: Pod zvezdami božičnega drevesa	1
Manca G. Renko: Duh Božiča	2
Mirko Pelicon: Blagoslovljen Božič .	2
Radovan Toljanič: Pesmi	6
M. Žitnik: Čarodejke (LIV.)	11
Jože Faganel: Dopolnjena mladost	16
Pod črto: Nekoč je bil... ..	16
Alojz Rebula: Ob 600-letnici Eneja Silvija Piccolomini, tržaškega škofa in pozneje papeža Pija II.	18
Mitja Petaros: Adijo, slovenski tolar	21
Antena	24
Knjižnica Dušana Černeta (69) ..	32

Na platnicah:

Pisma uredništvu; Za smeh in dobro voljo; Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

Priloga: RAST 8 - 2006

*Srečen Božič in
uspešno novo leto 2007
vošči vsem bralcem*

MLADIKA

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO L.

Mzaložba
MLADIKA v praznične dni
z novimi knjigami

Majda Artač Sturman
RAPSDIJA O
GORIŠKEM SLAVČKU

Zorko Simčič
RIMSKE ZGODBE
RACCONTI ROMANI

Bruno Volpi Lisjak
VONJ PO MORJU

Anamarija Volk Zlobec
Magda Starec Tavčar
ŠTIRI ZGODBICE
IZPOD ODEJE

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133
tel. 040-370846 • fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

SLIKA NA PLATNICI: Časnikar in športnik Branko Lakovič že vrsto let pripravlja zbornik o slovenskem športu v Italiji. Z njim se je za prilogo Rast v tej številki pogovarjal Jernej Šček (foto KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuz, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Minulo leto

Ker je Božič praznik upanja in si na Silvestrovo vsestransko voščimo vse najboljše v novem letu, smo nekako obvezni gledati naprej z upanjem in si to navsezadnje tudi želimo, da bi si posladkali od grenkih izkušenj. Če se ozremo nazaj namreč nimamo dosti razlogov za veselje. Res je, da smo kot skupnost preživeli pravkar minulo se leto brez posebnih travm, a tudi brez zadoščenj. Pomladanske volitve so v Rimu povzročile temeljito spremembo: upravljanje države so prevzele politične sile, ki so pred petimi in več leti bile načeloma naklonjene slovenski manjšini in so podpisale pred mnogimi leti pridobljene manjšinske pravice. Z leti, ki so prerasla v desetletja, smo že izgubili občutek, da so to pravice, ki jih določa ustava. Postale so bolj pričakovanja, ali celo samo želje, ki se lahko izpolnijo ali pa tudi ne, smo pač na tem, da se vdamo v usodo, ali smo to že storili. Nič nam torej ni bilo podarjenega leta 2001, ko smo dobili zaščitni zakon, pač pa samo uresničena je bila ustavna obveznost. Naš zakon je bil eden izmed zadnjih takratne zakonodajne dobe in levosredinski večini ni prinesel sreče, saj je takrat bila poražena in je naslednjih pet let preživela v opoziciji. Morda je prav ta grenak spomin vzrok, da je leva sredina po zmagi na parlamentarnih volitvah letos kar pozabila na nas. Iz Rima dolgo ni bilo niti znaka, da smo v programu leve sredine, celo paritetni odbor še čaka na dokončno sestavo in zgleda, da bo moral začeti vse znova, ali skoro vse. Lahko razumemo, da se morajo v Rimu ukvarjati z vrsto drugih važnih in perečih zadev, toda na smeh nam gre, ko slišimo, da mora minister spregovoriti o jaslicah v šoli, ker se učitelji pač bojijo žaliti verska čustva drugoverskih šolarčkov. Tudi z novim volilnim zakonom na deželi ne kaže dobro, ker z zajamčenim zastopstvom za manjšino ne soglašajo niti vsi slovenski svetniki (!).

Prav pred koncem leta so nam potisnili v usta bombonček z dodatnim prostorom v bivšem Narodnem domu v Trstu, Rim pa se je oddolžil z blagohotno razširitvijo slovenskih televizijskih oddaj tudi na Slovence v Videmski pokrajini. Deležni smo bili tudi priznanja za slovenski šolski urad, a to je tudi skoraj vse, kar smo dobili od levosredinske koalicije v letu zmag. Je to dovolj za optimizem?

Vladimir Kos

Pod zvezdami božičnega drevesa

*Ste vsi prepričani: to niso sanje?
ko svetonočne zvezde zažaré
in v jaslicah od prvih zemskih ran
zajoka čisto tiho Božje Dete.*

*Ker jaz strmim v srebrno tleče zvezde,
decembra veter gleda jih z menoj.
Namesto plašča greje me zavest,
da zvezd umetnik je nocoj v povelju.*

*Morda še kdo se bo z menoj nasmehnil,
zašepetal: živeti je lepó!
Kljub krikom blazne žalosti v nočeh,
kljub karavanam sužnjev s slepem soncu.*

*Ne dólži me naivnosti poetov -
Ročice v jaslih so Roké Boga;
Njegove zvezde so, Njegov je svet -
Ugank rešitev v Detetovih ranah.*

Manca G. Renko

Duh Božiča

Novela je prejela prvo nagrado na literarnem natečaju Mladike za leto 2005

Spet sem v skodelico natočila preveč mleka in kava se je razlila čez rob. Obrisala sem lužico ter kavo odnesla gostu. Nasmehnila sem se mu in on mi je nasmeh vrnil.

“Greš za praznike domov?” me je vprašal.

“Verjetno,” sem rekla, pogledala skozi okno in ugotovila, da je nametalo že precej snega.

“Kdaj se potem vrneš?”

“Kmalu, saj imam v začetku januarja že nekaj izpitov, sploh pa me potrebujejo tudi v lokal. Nekdo mora točiti kavo.”

Namenila sem mu še en narejen nasmešek, filmski, barbakast, kot se od mene pričakuje. Odšla sem za pult in si natočila v kozarec toplo mleko. Mrak se je spuščal in posedalo je le nekaj gostov. Večinoma tisti samski, ki berejo časopise in po cele ure srkajo svojo toplo pijačo. Pravzaprav mi je ta lokal prijeten. Skozi velika ovalna okna gledam na ulico, ki je ravno prav prometna, a na trenutke tudi prazna. Okrašeno je z lučkami, ki naj bi pričarale praznično ozračje. Nekaj takega kot božični duh, ali kakorkoli temu že pravijo. Ko sem bila majhna, sem čutila božič po celem telesu. Danes ga ne zaznavam. Izgubila sem ga v prvem letniku gimnazije in noče se vrniti. Starejša kot sem, bolj mi božič preseda. Počutim se

utesnjeno, ko sedim ob božičnem drevcu, se smehljam ter se nadvse trudim ujeti kanec sreče. Sovražim vse, kar je povezano s prisiljenim smehljanjem. A se ves čas smehljam. Kot nekakšna samoobramba je ta moj smeh.

“Gospodična...”

“Jo, oprostite, zamislila sem se...” Spet nasmešek, opravičujoč.

“Saj je v redu. Verjetno ste utrujeni. Ste spet celo noč študirali?” me je vprašal še en izmed stalnih gostov ter se mi zaščitniško nasmehnil.

“Ja, ja, saj veste, semester se končuje...” Ko bi vedel, da sem pol noči presedela na okenski polici in opazovala padajoče snežinke...

“Moram vam povedati, da po naglasu ne bi več vedel, da ste tujka. Izjemen posluš imate. Le še videz vas izdaja, ko delujete tako... rusko. Slovansko, sem hotel reči. Mislim, zaradi ličnic in pšeničnih las...” Avstrijcu je postalo nerodno, povedal je več kot dopušča njegova prirojena uglajenost. Verjetno se je po izgovorjenih besedah spomnil, da ni lepo, da mi reče da sem tujka... Ko bi le vedel kako ponosna sem na to.

Spet moj nasmeh. Plačal je kavo in cigarete. Mi

Blagoslovljen Božič

Mirka Pelicon, ki se je komaj septembra poslovil od svojih prijateljev na Goriškem in Tržaškem, in nadaljuje svoje duhovno poslanstvo na Tridentinskem, smo zaprosili, da za nas in bralce Mladike zapiše misel o Božiču, o njegovem pomenu in simbolih, ki jih današnja družba vse bolj zabrisuje in potvarja.

Veliko je norosti okrog nas, vendar ena od teh je res posebna in svojska.

Je modrost, polna bogastva odnosov, polna luči, ki spreminja, ki razsvetljuje notranjost osebe in daje plemenitost njeni osebnosti, daje ji nov okus, novo svetlobnost in toplino. Imenuje se Modrost in v tvojem srcu ima moč spočeti zvestobo, prijateljstvo do dna tvojega življenja in s tem ti pomaga dozorevati kot oseba v ljubezni in notranji svobodi. Ta je smisel Božiča - božjega rojstva dvatisoč in več let po rojstvu Nazarečana: modrostne življenjske sile Boga rojevajo v nas norost prave svobodne ljubezni, ki se vpleta v trpljenje in težave ter v zlo sveta in ki je v nas samih.

pustil 50 centov napitnine. Še en moj nasmeh.

“Lep večer in vesele praznike,” sem zaklicala za njim.

“Enako, gospodična.”

Moje mleko ni bilo več toplo. Zlila sem ga stran in se začela spraševati, kako je doma. Skoraj pol leta sem že v tujem svetu. Čisto sama, tujka s pšeničnimi lasmi. Tisti, ki še nikoli niso bili sami, si ne morejo misliti, kaj je osamitev. Sem izgubljeno bitje, ki mu je bilo ljubljansko gnezdece premajhno. Poletela sem v pravo mesto, prestolnico. Z občutkom, da mi cel svet leži pod nogami in sanjami, da bom sprejeta. Uboga slovanska duša! So dnevi, ko se z menoj nihče ne pogovarja. Sicer mi govorijo besede, a nikogar ne zanima kako sem, kje sem bila in kako se počutim. Saj sem tujka. Včasih zaradi osamljenosti sprašujem ljudi za smer ali koliko je ura. Na podzemni železnici se spogledujem z neznanci, le zato, da me kdo ogovori in prekine mojo samoto. In neskončno rada imam vratarja v študentskem domu, Albanca Armanda, ki se vedno pogovori z menoj ali pa mi ponudi, naj z njim gledam nogomet. Verjetno ga niti ne zanima, kako sem, a on ve, kako samota ubija.

Kako bi bilo, če bi bila še vedno doma? Bi še vedno poplesavala v diskoteki nad mestom, se sprehajala po Tivoliju, z balkona opazovala ob večerih nešteto luči (ki pa pomenijo življenje in niso kot kičaste dodatek ob praznikih), pila ob nedeljah kavo v francoski kavarnici in se nato lovila z ljubeznijo svojega življenja po starem delu mesta... Iz daljave sem zaslišala svoj smeh, ki je odmeval v ozkih srednjeveških uličicah, ko me je dvignil v svoje naročje ter

me zavrtel. Smeh, kot raztresene frnikole, ki jih spustiš na trda tla... In Njegov glas, vonj in roke.... Ter vse neskončne obljube, besede, samo besede... Ostal mi je le še spomin na tiste frnikole...

Obrisala sem si oči. Rekla sem si s strogim glasom, naj se ne smilim sama sebi. Lokal je bil prazen. Stalni gostje so pustili denar na mizicah. No, čež svoje delo se res ne morem pritoževati. Bila je že tema, tiste grozne kičaste lučke so še bolj prišle do izraza. Preštela sem denar, zaprla blagajno, spustila ruleto in pogasila luči. Rutinska opravila. Zavila sem se v topel šal (tistega, ki mi ga je neko zimo spletel on, ko sem mu rekla, naj ne pričakuje, da bom zanj štrikala. S tem mi je želel povedati, da bi on štrikal zame. Romantična scena.), na glavo sem dala rdečo kapo iz flisa (volnenih ne maram, ker me žrejo v kožo). Oblekla sem plašč do tal in zaklenila vrata za sabo.

Skoraj do kolen sem se pogreznila v novozapadli sneg. Pihal je veter in čutila sem, da moj obraz rdi. Še bolj sem se zavila v plašč in počasi stopicala. Za menoj so ostajale stopinje, le odtisi mojih stopal so kazili čistost snežne ploskve. Spraševala sem se, kaj dela on... Morda se ob nedeljskih dopoldnevih sprehaja z drugo. Stisnilo me je pri srcu ter zbolelo, kot lahko zaboli le ljubosumje. Bog ve, če bi se mu še zdela zanimiva. Se sprašuje, kako sem v tujem svetu, ali tudi njega kdaj stisne v prsnem košu, ko pomisli name? Po vsej verjetnosti ne, saj me je sam izbrisal iz svojega življenja. Prišla sem do postaje podzemne železnice in se s tekočimi stopnicami spustila v globino. Zanimarjen možki mi je, kot vsak dan, po-

Razglašenje je praznik Luči v nas, ki je zvezda severnica na poti naše življenjske izkušnje in nam daje vpogled na kraj dokončnega prijateljstva Boga z nami: prazen grob - Velikonočno dogajanje. Božja norost je res svobodna v ljubeči nepokorščini nepravilnostim človeštva. Je edini način, da se nas Bog dotakne.

Svet ne vidi te modre norosti v nas, zato ne verjame vanjo, nima moči, da bi se zaljubil v to Ljubezen. Vprašanje Božiča postavlja pod vprašaj naše krščansko življenje, našo sterilnost ali podvrženost načinu življenja, ki nima v sebi nobene svetlobnosti, postavlja pod vprašaj podvrženost našemu zapiranju.

Verski simboli gredo, ker tudi nas ni. Treba je začeti vse od začetka!

Obredi, duhovniki, kristjani ne spregovorijo, ker nimajo v sebi življenja.

Je zelo preposto!! Pusti Živega živeti v tebi in pusti neverne, naj se svobodno odločajo ob tebi.

Blagoslovljen Božič.

p. Mirko Pelicon

nudil revijo Sv. Avguštin, a mu nisem niti odkimala več. Vsak dan grem mimo vsaj dvakrat pa si ne zapomni, da nikoli ne kupim revije. Morda sem pa res povsem neopazna. U4 je pripeljal in vstopila sem. Končno me je zajela toplota. Veke so se mi zapirale in želela sem, da bi pot pod zemljo trajala v neskončnost. Da bi sedela spokojno, brez potreb, naglice, nasmeškov, lučk in mraza. S priprtimi očmi bi gledala skozi okno ter se spominjala njegovega vonja. Spet me je stisnilo v grlu, s težavo sem požrla slino in oči so me zapekle. Sovražim dušiči objem joka, ki le počasi popušča. Milijonkrat sem si že rekla, da zaradi njega ne bom jokala, da sem le njegova zgodovina, on pa je spomin na vse lepe trenutke. Vem, da sem neumna, ko vztrepetam, ko vidim črne lase in mislim, da je v vagon vstopil on. Nagonsko se obrnem, ko vidim rdečo kapo v množici monotonihih pokrival. Njegova senca me bo vedno spremljala...

“Spittelau,” se je oglasil mehanski zvok. Izstopila sem in bila na mrazu. Obstala sem pred veliko zlato kroglo Hundertwasserjeve toplarne in se spet zagledala v lučke. Kljub moji mržnji teh malih virov svetlobe, se nasmehnem, kadarkoli vidim toplarno. Tako sladka je; če bi jo videla na sliki, bi se mi zdela čista erekcija kiča, a v živo me spominja na dom in toplino. Peš sem prišla v dom.

“Spet si zamudila večerjo, mlada dama!” Pričakal me je očitajoč, a veder Armandov glas.

“Veš, da sem delala,” sem mu med zehanjem odvrnila.

“In, kako boš, če bi mi gospodična zaupala, študirala celo noč, če se nisi niti najedla?”

“Bom že. Pa saj grem itak spat.”

“Se gospodična ne bo učila? Si bila včeraj dovolj pridna, sem videl, da si imela do treh v sobi svetlo.”

“To je bilo od sveče. Razmišljala sem, nisem študirala.”

“Brez učenja se ne pride daleč...”

“Hvala za skrb, Armando.” Spet moj nasmeh, tokrat je bil pristen. Všeč mi je, da nekoga skrbí zame.

“Tole je Božiček pustil zate,” je rekel in mi vrgel pomarančo.

Zahvalila sem se in odšla proti sobi. Ko sem hodila po stopnicah, sem razmišljala, da je božič v tem domu kot v času moje babice. Spomnim se, da mi je kot mali razvajenki govorila, da včasih niso dobivali kupov daril kot jaz, ampak pomaranče in krhlje. V moji dušici se je tako babičina mladost ugneznila kot strašen čas.

Prečkala sem avlo in pozdravila fante, ki so igrali biljard. Povabili so me, naj odigram nekaj z njimi, a sem se izgovorila, češ da moram študirati. Žal nisem bila pri volji za socializacijo. Odprla sem vrata v svojo sobico, ki je s kopalnico vred velika toliko kot pol moje bivše sobe.

Nekdo je potrkal. Odprla sem vrata. Smehljajoč Armando mi je prinesel pismo. Vzela sem ga in ga odložila na blazino. Začela sem razmišljati... Le kdo bi mi pisal... Saj si vsi pošiljamo elektronsko pošto, še babica mi je zadnjič natipkala nekaj vrstic. Zakaj bi se nekdo delal, da živimo v drugem času. Pustila sem kuverto ležati in odšla pod tuš. V sebi imam rada občutek negotove radovednosti ter upanja... Morda je on... Ne, pa saj to ni mogoče, bilo bi preveč filmsko. Pa vendar, saj je bil vedno romantičen... Posmehnila sem se sama sebi, ne, seveda mi ni pisal on, jaz zanj ne obstajam, jaz sem dekle preteklosti, senca časa, ki ne živi več. Kako smešno, seveda ni pisal on! Ne, verjetno je teta, ali bratranec, ki je kuhar na jugu Italije, tam morda ni interneta. Ne, ni on... Planila sem izpod tuša in s tresočimi rokami začela odpirati pismo. Napisano je bilo v nemščini. Pisalo je, da sem mu zanimiva in da bi me peljal v opero. Ter da me bo do naslednjega dne držal v pričakovanju (s tem, da mi ne bo povedal, kdo je), a da naj bom ob sedmih pripravljena za izhod. Me bo čakal pred domom. Razočarano sem zagnala pismo na drugo stran sobe in kot otrok krčevito zaihtela. Zakaj mi ni pisal on, ki edini nekaj velja, ki je ljubezen mojega življenja in mi je obljubljal, da bom vedno njegova. Jokala sem ter obraz pritiskala v blazino. Črna maskara se je razmazala po beli blazini. Kot odtis njegove ljubezni v mojem srcu, sem pomislila. Spet sem naglas zajokala, a kmalu mi je zmanjkalo solz, samo hlipala sem in v glavi mi je v enakomernem ritmu odzvanjalo, da sem tako sama, tako sama, tako sama...

Vstala sem in še enkrat prebrala pismo. Brez podpisa. Verjetno nek rdečelični Hans, ki ima vsa čustva na decimalno preračunana in se mu je zazdelo, da bi bila opera ravno pravi odmerek intelektualizma, romantike in prestiža za tujko. Doma bo rekel, da mi je ime Inge, saj bi moje slovansko ime zbadlo v ušesa očeta, ki je prav tako rdečeličen kot sin, le da njegovi lasje niso več blond, ampak sivkasti.

Sploh pa - opere niti ne maram. Ne, ne, opero sovražim. Visoki pojoči toni, dolge obleke in bleščeče umiranje na odru so zame preveč fini. Kako si drzne, ta Dunajčan, poslati sporočilce. Kot da nisem

vredna besed, spet nihče ne govori z menoj, zmešalo se mi bo!!! Kako lahko - napiše mi tri vrstice, dovolj, da si nalepim v notes in ne pozabim! Nič prisrčnosti in topline! Nič duha, kaj šele božičnega. Spet doni v glavi, tako sem sama, sama, sama... Pa kaj misli, da so pisma romantična? Saj ni prekleti dunajski Romeo! Spet so me stresali krči, zavedla sem se, da se mi meša, pa vendar sem se sama sebi zdela normalna. Tako sama sem, sama ... Mami, me slišiš?! Očka?! Vajina punčka sem bila! Vsi vi prijatelji, tisti, ki ste me neštetokrat objeli, zdaj pa ne pomislite več name... In ti, ti, moj fant, zakaj si dopustil, da sem ti postala tuja?!

Zaspala sem.

Zbudila sem se zjutraj z zlepljenimi očmi in zateklimi vekami. Pojedla sem pomarančo, ki mi jo je prejšnji večer dal Armando. Na okenski polici sem zagledala pismo. Spomnila sem se vabila v opero. Na božični večer. Romantika za sladkaste rdečeličneže. Oblekla sem se ter šla na pogovor k Armandu.

“Jutro, Armando. Kako si?”

“Gre, gospodična. A imaš danes sveti večer?”

“Pravzaprav ne vem. Morda bom svetila sama sebi. Ali pa mi bo svetil nekdo drug. Povej mi, naj se odzovem?” pomolila sem mu pismo.

“Precej avstrijsko. Mislim, zadržano,” Armando se je zamislil, ko je prebral vabilo. “Pa bi gospodična šla v opero?”

“Ne vem. Nočem biti sama. Ampak se ti ne bi zdela nekoliko lahka, če bi se kar odzvala na tole neosebno... vabilo?”

“Ah, gospodična, ne, ti nisi lahka. Pa saj imaš 20 let, študiraš, iz ugledne družine, lepa punca...”

“Dobro, dobro, Armando. Naj grem, ali ne?”

“Preprosto ja. In naj te blagoslovi sveti večer.”

Spet prisrčen nasmeh. Vrtar Armando se ne obremenjuje. Le preprosto svetuje. Je edini, ki ga imam.

Zmečkala sem pismo in ga dala v žep. Stopila sem v bel sneg pred vrati. Počasi sem tavalala, poslušala škripanje pod svojimi nogami in se ukvarjala z zemeljskimi stvarmi. Naj si za v opero skodram lase? Naj imam krilo. Elegantno? Kdo je ta človek? Kaj, če je kak psihopat? O takšnih poročajo časopisi. Morda me bo razkosal, pojedel za večerjo in ostanke zakopal v sneg? Nasmehnila sem se svoji ne-

umnosti. V pekarni sem kupila topel rogljiček. Nekaj drobtin sem vrgla premraženim vrabcem. Baje, da se ptičem od toplega kruha napne trebušček in da jim lahko počijo... Ah, vsaj siti umrejo.

Ob poznem popoldnevu sem se vrnila v dom. Umila sem si lase, si jih rahlo skodrala. Malo sem se namazala, a ne preveč, da si Hans ne bo česa domišljjal. Oblekla sem hlače. Da ne bi bila preveč elegantna. Da si ne bo česa domišljjal, se razume. Obula sem čevlje z visoko peto. Pogledala sem se v ogledalo in bila kar zadovoljna. Vsaj nekaj se mi dogaja. Ob sedmih sem šla mimo Armandovega pulta, a ga ni bilo tam. Verjetno kadi v sobi s čistili. Če bi bil tu, bi mi gotovo zažvižgal. Kot vedno, ko grem ven.

Prišla sem ven, a ni bilo nikogar, ki bi me čakal. Naslonila sem se na vrata in čakala. Bo prišel z avtom? Peš? Čakala sem in čakala. V mislih sem si ga predstavljala kot mojega fanta z ljubljanskih srednjeveških ulic. Morda le svetlolasega. Ker je German. Začelo me je zebsti. Čas je tekkel, pome pa na božični večer ni prišel nihče. V oči so mi spet stopile solze. Obrnila sem se in odšla nazaj v svojo sobo. Spremljevalec se je očitno odločil, da me ne bo spremljal v opero. Nisem za med bleščeče obleke.

Nenadoma sem se sunkovito obrnila in tekla ven. Mimo Turkov, ki so igrali namizni nogomet, mimo Rusa, ki se je vračal iz mesta, mimo osuplega Armanda, ki je nekaj vpil za mano, mimo nekega blondinca, ki je stal pred vrati. Samo tekla sem in tekla, v visokih petah, zasopla, v dolgem plašču po ledeni cesti. Solze so mi močile napudran obraz, slišala sem bitje zvonov na sveti večer. Videla sem še toplarno, in nasmeh mi je šinil čez obraz. Nato mi je zmanjkalo tal pod nogami. Le tonila sem in čutila, kako me v svoje naročje jemlje fant, ki me je nosil čez blatne luže v Ljubljani. Kako mi šepeta tople besede. Nato me je pretrgalo in slišala sem smeh Germana, njegov glas, ko se smeji Slovenki, ki je upala, da jo bo nekdo peljal v opero in da na sveti večer ne bo sama. Hotela sem mu povedati, da ne maram opere, v obraz bi mu zakričala, da sovražim bleščeče umiranje, da, čisto vse bi mu vrgla naprej in ga pri tem gledala v tiste modre oči. Pa mi je moj fant z rdečo čepico zašepetal, naj se umirim, da sem pri njem na varnem in da me nikoli več ne bo spustil. Zaspala bi rada v njegovem naročju...

Moj Bog, je mraz, upam, da bom zmrznila v tem snegu. Sama.

Radovan Toljanić

Pesmi

Radovan Toljanić je eden izmed predstavnikov Kvarnerja v sodobni hrvaški poeziji. Rodil se je 11. septembra 1966 v Vrbniku na otoku Krku. Upravno šolo je končal na Reki. Zdaj živi v domačem kraju. Pesmi piše že od zgodnje mladosti. Objavljali so mu jih v raznih revijah in zbornikih: *Rival*, *Marulić*, *Vrbnički vidici*, v zborniku *Plovidba* in *Biografskih miniaturah* Marije Katarine Kujundžić ter v popularnem koledarju *Danica*.

Več let je že član Hrvatskega književno-znanstvenega društva. To mu je leta 1997 izdalo prvo pesniško zbirko *Pokušavam zavrtjeti kazaljke* (Poskušam zavrteti kazalce) s pesmimi, ki so nastale v letih 1991-92. Uspešno nastopa v Klubu književnikov in znanstvenikov na Reki.

Spremno besedo k pesniški zbirki je napisal prof. dr. Goran Kalogjera. Poudaril je, da je poezija Radovana Toljanića v enaki meri opisna in razmišljujoča, da je njeno jedro pejzaž in da je razgibana v metaforiki.

Pesnik živi z naravo in ljudmi. Več pesmi je posvečenih lepoti morja in doživljanju v pogledu nanj. Naravo opazuje, z njo čuti in ob njej razmišlja. V pesmih se rad spominja otroštva, zlasti svoje matere, in si želi, da bi spet slišal njene korake. V sanjah se sreča z Bogom. Božja ljubezen in skrb sta enaka materini. V vsem čuti prisotnost Boga in matere. Tako se mu sanje prelivajo v resničnost. Nekatere Toljanićeve pesmi so le lirčni utrinki, kratke impresije. Svojo prvo zbirko je posvetil materi.

Ko občutim zanos

*V pomladanskih nočeh
luči z ribiških ladij
švigajo po zidovih mojih sob
in trepečejo,
a pesmi zaljubljenecv
se razležejo
počasi
nad morjem in obalami
kot plima, ki prihaja.*

*Ko občutim zanos
v pomladnih nočeh,
zvezde postanejo
svetilniki mojih pristanišč,
a moje dlani odidejo po stezah
za slutnjo,
da bodo našle, kje počiva
Ljubezen.*

Deževne sence

*Slutim dež,
ki prinaša žalost,
in pozabljam vijoličasto meglico
na koncu obale,
luknjičave kremence,
oseko.*

*Pod vlažnimi storži neba
diši ribiška mreža,
obljubljena morju.
Žalost se je zasidrila
v motnem zalivu.*

*Otožnost naseljuje moje sobe
in mračno dvorišče,
v katerem raste rožmarin.
Dež prši
po temni cipresi
v mokro zeleni senci...*

Balada o lastovkah in žalosti

*Pozabljam besede pesmi,
izpete v sanjah
pred zarjo.
Ko odprem oči,
morje v luki joče.
Svod moje sobe
se modri
od žalosti in neba.*

*Kdo bo prebudil lastovke?
Veter se je dotaknil
krhkih gnezd
in nemir se je razsul
po kamnitem dvorišču...
Nihče ni obral
cvetoče lavande.*

*Privezan k stebrom
levt razpleta bela jadra,
a nagubano morje
vseeno joče...*

Želim, o mati!

*Tvoja roka
med mojimi rokami
- dotik, ki želi darovati
del mojega življenja
tvojemu življenju -
dotik, ki želi vrniti
čas,
ki se nam lahko
prikrade v sanjah...*

*Poskušam zavrteti
kazalce ur svojega doma
nazaj,
prebuditi se
v nekem svilenem modrem jutru
in ponovno živeti
s teboj*

Dolga so moja sanjarjenja na pesku

*Dolga so moja sanjarjenja na pesku:
Prebiram zrnca sonca
in jih poklanjam ljudem
Če nekdo ne sprejme mojega daru
dajem zlata zrnca morju
da osvetlijo poti modrega prebujanja...*

*Ležim vznak v ladji
- skrivnostni lupini -
naj se morje veseli moje prisotnosti
Prisluškujem kako diha morje
čutim kako se morje guba...*

*Morje posluša moje besede
šepetaje izgovorjene;
zdaj ve za moje skrivnosti
množica modrih kapelj
ohranila bo vedre sanje
mnoga zrnca sonca...*

Med perunikami in morjem

*Tebi je nebo
vedno iste barve:
modro, rdeče ali sivo.
Nad menoj
se nebo zeleni,
rjavi in béli
in namesto mrzlih deževij
priletajo zame
z višav dišeče trave...*

*Tvoje nebo
je vedno iste barve
in zato se sprašujem
- molčeč in miren -
na začetku poti
med perunikami in morjem:
Ali spadava skupaj?*

Spoznavam večnost

*Prihajaš neslišno
poklican z mojo molitvijo
da mi v polnočni uri
podarjaš sanje.*

*V sanjah me
objemajo topoli:
dotikamo se neba
in spoznavamo večnost.
V naših laseh
se zapletajo zvezde,
ki nosijo znamenja...*

*Te noči
ko mesec neslišno plava
po črni modrini
kot zlata jadrnica
nad Vinodolskim kanalom
postajam srečen...*

*Ob zori me,
o Bog,
ne prebudi!*

Pesem materi

*V tvojih očeh
Jutra niso več zlata
Ladje so odpeljale
Vso svetlobo ljubih časov
Milje daleč od našega otoka*

*Ne slišiš škržatov
V borovcih nad zalivom
Kako točijo glasbo poletja
A oleandri so se bujno razcveteli
Kot da niso občutili tvoje odsotnosti.
V redkih nevihtah
Božajo tvoj obraz oblaki
In topli dež*

Sporočilo materi

*S tvojega groba
vidim morje,
ladje razpetih jader
in sonce.*

*Poleti.
V neskončni vrsti dni, ki bežé,
ciprese pojejo zate
starodavne žalostinke.*

*Ko bo neko ledeno zimo
zasnežilo,
bo nad tvojim grobom lebdelo
na stotine belih angelov.*

Jesenska pesem

*Mojo peščeno obalo je zajelo morje:
beli loki odevajo
zelene halje morske tišine.*

*Dneve lije sivo deževje
in z okna poslušam,
kako otožne so pesmi borov...
Neslišno umirajo cvetovi oleandrov
in zdaj
diši samo jesen.*

*Zapiram okna,
balkon,
spuščam zaveso,
kajti hladno je jesensko deževje.*

*Žalost zapuščam borom,
nemirnemu morju
in vlažnim potém...*

*V globini moje duše
je zasijalo sonce.*

O Bog

*V sanjah me kličeš Ti,
Tvoj glas se pomika naprej poleg borov,
Tvoj glas leti nad morjem,
Tvoj klic čarobno iskri:
Osvetljuje mi temne mègele noči
In vodi me skozi vsak nov dan.*

*V Tvojem glasu zveni ljubezen,
- Kot je zvenela v glasu moje matere -
Slutim trepetanje skrbi zame
In želje, da spoznam Resnico.*

*V vsem sta, o Bog, Ti in mati,
In medtem ko sanjam, da se me spominjata,
Me sanje prelivajo v resničnost,
V globino življenja.*

Prisluškovanje v spominjanju

*Slišim tvoje korake, o mati!
Prisluškujem, kako se vzpenjaš
po vlažnem stopnišču
ali se spuščaš po njem...*

*Mar se sprašujeva oba,
zakaj ne cvetejo beli oleandri
in ne dišijo zrele limone?
Se bojiva vseprisotnosti zime
in juga, ki se neutrudno poigrava
z vlati temne ciprese
pred hišo?*

*Tihi so tvoji koraki:
od mene te odnaša februarско deževje
in vetrovi od začetka.*

*Ob zori me bo prebudila tišina
in utrujeno morje.
Prosim Nebo, da mi vrne
tvoje korake.*

To jutro

*To jutro želim
utišati šum modrih valov
in v trenutku
zaustaviti kotrljanje
razpršenih belih oblakov
po nebu...*

*To jutro ne dovolim morju,
da se mi dotika stopal,
ne dovolim nebu,
da mu umiva obraz
s prozornimi kapljicami...*

V gubah molitve

*Čas, ki ga pozabljamo,
je vedno na dosegu roke:
Navzoč v zvonjenju
žejnega kamna
in v strahu pred dežjem morja,
ki razliva na nas
tesnobe decembrskih večerov.*

*Mrtve sanje. Nepremične.
Led na vejah borovcev
in cipres.
Plavanje ladje po mračni gladini
bledi spomine na poletje.
Česa se bojimo,
ko modrina vlija mir,
a redki oblaki so počasni
tudi pri nastajanju?*

*O nevihtah ne uspevamo
več razmišljati.
Prešel je čas. Sedanji čas.
Strah med vrsticami molitve,
izpisane v toplih gubah
davnega maestrala
ne kopni.*

Ob drgetu večera

Ne pozablaj na otroški smeh,
klice iz zlata.
Severni veter nama kaže pot
ob žuborenju jutra.
Vztrajnost dneva brez oblaka,
ob drgetu večera...

Ne pozablaj na kamniti zvonik
in modrikasto cvetje
nad nama.
Ptice vodnice
ne pozabi.

In začniva znova
na koncu,
ob drgetu večera
in toploti prvih zvezd
na svetlem prostoru neba.

Ne pozablaj
barve pregnanih želja
zdaj, ko je zima prišla.

Večna ljubezen

Obale nosijo
sledove najine navzočnosti,
množico vročih prodnikov
v rokah,
in najine poglede
po zasidranih starih ladjah
in razigranih belih jadrnicah.

Obale se spominjajo
neskončne modrine neba
in slišijo pesem
razigranih škržatov.

Obale ljubijo morje
in morje ljubi obale
v vseh letnih časih.

V igri ustvarjanja

Dneve me gledaš.
Kdo ve, od kdaj
v meni čepiš, molčiš
in puščaš me, da se pogovarjam
z rafali burje
in poslušam, kaj mi hoče reči
v spanju nekdo nepoklican.

Hitri so moji koraki,
tečejo tvoji koraki...
Na obali,
medtem ko obračava peščene ure
in pesek vračava pesku,
a trdo sol dajeva morju,
umira pozabljeni čas.

Zamah tvojih peruti,
šum mojih peruti...
V igri ustvarjanja, tudi začetka,
je bila motna slutnja,
potem spoznanje:
Preživeti bi mogla življenje,
ljubeč se z angeli.

Vzdih materi

Kličem te
Ali na poti do zvezd
Utihne moj glas
Ljubim te
Toda ti več ne dojemaš
Moje ljubezni
Ker naju ločuje
Čas
In neskončna modrina neba

Pa vendar dojemaš
- Verujem -
Moje molitve
In ti mi jih boš vrnila

Školjka

Spanje mi je včasih nemirno:
 Nocoj se veter ne spotika
 na mojih korakih
 Ure hodim
 po zaspalih obalah
 in iščem izgubljeno školjko
 iz otroštva

Z neba
 se usipajo modre korale
 in izginjajo
 v globoki tišini morja...

Prevzet od nočnih čarovnij
 slišim:
 pod plaščem peska
 se prebuja školjka

Ob zarji
 se odpira na moji dlani
 in me opominja:
 čas neizprosno mineva

Jutra, tiste jeseni

V jutrih pojejo ptice
 v krošnjah...
 To jesen trepečejo
 nad nami
 namesto listja

Modri mesec ugaša
 - eno za drugo -
 kristalne zvezde

Morje se budi
 in me spremlja
 ko hodim po beli obali

Vedno bom našel

Vedno bom našel
 v nekem predalu temno sive
 že malo pozabljene skrinje
 neko sliko, iz katere bo iztekal čas.

Glasovi matere, očeta, sestre
 bodo v trenutku ponovno
 stekli po hodniku,
 se vzpenjali po stopnišču,
 živeli v velikih sobah
 kamnite hiše.

Deček bom,
 ki je nekega poletnega večera
 odkril skrivnosti morja,
 pa potem zaspal
 in vse pozabil.

Vedno bom našel
 neko davno podarjeno školjko,
 v kateri je ovit
 čas zgodnjih dni
 in vse moje igre brez konca na obali
 in očetove mreže, razprostrte po zidu.

Vedno bom našel
 - na slikah, ki dišijo po starini -
 prelepe grozde cvetja
 na balkonu, ki beleži
 daljne snegove, ki se talijo
 neke otoške zime.

Zaiskril se bo moj smeh
 in jaz bom
 - v trenutku napolnjen s srečo -
 stal pred odprtimi predali skrinje
 kot pod vedrim nebom
 nekdanj prej...

Na vernih duš dan

materi

Drevi
vrat
ne bom zapahnil!

Poklical te bom,
da se vrneš
s tiste strani
neba,
kjer strele
ne udarjajo svodov.

Dolgo te bom klical
in ti boš prišla
na svoj dom,
čeprav
bo lil dež
in lomil zadnje
cvetoče oleandre...

Obrala boš
rumene limone pred hišo
in odšla
po kamnitih stopnicah
do utišanih sob,
do mene,
očeta
in tistih,
ki te pogrešajo.

Belo jutro

Odpri sem okno na stežaj
Mati in jaz
- na meji med resničnostjo in snom -
opazujeva čarovnijo jutra

Snežinke drhtijo
nad bledosivim zrcalom morja...

Otroštva ne pozabljam

Razpokani listi agave
se dotikajo
okvirov mojih sanj

Zaradi blede zelenega dotika
otroštva
ne želim pozabiti

Ljubezen morja

Ne dotikaj se,
pusti, naj vse morje stori.
Naj se zvrtniči mrzli pesek
pod stopali.
Hladna burja
z zasneženih vrhov Velebita
bo prišla do naju.
Ne preprečuj vetrom,
da se objemajo z bori
nad najinimi telesi.
Pogledi se nama potapljaajo
v globoke modrine
in se srečujejo
v blagem pregibu visokih pobočij
oddaljenega in neresničnega otoka.
Suhe mrežice alg
dišijo po vlagi zidov
v tvojem in mojem domu.
Močno je občutje,
ki nama ga morje daruje.
Eno sva,
toda ne dotikaj se,
naj vse morje stori.

(Uvod in prevod Martin Silvester. Prevedene pesmi so iz prve zbirke in iz revije Marulić.)

M. Žitnik

Čarodejke (LIV.)

Te besede, si rečem, bom uporabila v domačem krogu. Zgledna lekcija, ki bi naj bila namenjena Klarisi, se je kot v narobe svetu usmerila proti meni! Ima namreč, ta domišljavka, celo po svoje prav: zasleduje v pospešeni hitrosti cilje, ki jih sproti oblikuje moderna družba!

Pomislim: krščeni računalniki in računalnice, to je to! Toda, mar niso v modi tudi podaljševalci človeških življenj? V še večji meri kot takrat, ko si je pisatelj Feigel izmislil futuristični artikel Supervitalin? Mar niso najboljši klovni najstarejši in zato najbolj preizkušeni?

Toda klovnom ni treba ščititi pravice, resnice, splošnega blaga, dober časopis pa bi moral po zgledu dobrih časnikov v demokratičnih družbah, ki so, kot vse človeško, tudi v dvajsetem stoletju hudo minljive, ohranяти občutek za človeško dostojanstvo. Mar naj to počne s tako podkupljivimi bitji, kot je Klarisa? Enako suvereno in uglašeno bi se vedla, kot če bi živeli v fevdalizmu: ubogljivi, ponižni, nekritični, preračunljivi!

HIPERREALIZEM

Vem, da bi si lahko oddahnila od vseh neumnosti samo v pogovoru z njim. Le zakaj se nisem pojavila pred njegovimi slikami tako dolgo! Slikar me je bil vesel, popeljal me je v kuhinjo, kjer mi je ponudil stare slaščice. V peki le-teh je bila prava mojstrica njegova žena, nekako diskretno odsotna vsakič, ko je imela tako pomembne pogovore z njenim umetnikom. Nihče ga ni tako cenil kot ta polna kuharica domačih in zapletenih dobrot. Njuni znanci so včasih bolj hvalili njene kuhinjske umetnine kot slikarjeve stvaritve.

“Pojej, kar je na krožniku!” je rekel ukazovalno.

“Mar sem tako shujšala, da se tudi tebi zdim podhranjena?”

“Ni važno; pojej!”

Kdo ne bi jedel iz stoletnega krožnika izvirnih barv in oblik, kdo ne bi pil iz kristalnega umetniškega kozarca v podobi ekskluzivnega keliha!

“Hočem, da si že vnaprej dobre volje, ker boš na mojih slikah zagledala nekaj novega!”

“Kaj pa?”

Vem, da ni olikano, a vržem prtiček na mizo, hlastno stečem k slikam in – obnemim. Na njih so metulji, sviloprejkini rumeni metulji, nenavadno veliki belinčki, črnuhasti primorski ovniči, travnati prelčki in kopica eksotičnih metuljev, ki jim ne vem imena!

“Kaj misliš o tem?”

“Da si nagajiv, a tudi nadarjen slikar!”

“To zna vsak, ki stopi v mojo hišo!”

Jasno, na vseh stenah so izredni pejsaži, od viharnega morja do globokih pragozdov!

“Ti metulji so bliže stvarnemu svetu kot drevesa, ki si jih risal do včeraj!”

“Tako dolgo te ni bilo, da sem te hotel prese-netiti...”

“Kaj ne rišeš zato, da bi slike prodal in si kupil najboljše barve, platna in okvirje?”

“Okvirje si lahko v enem dnevu izdelam sam, tudi najbolj luksuzne; tisto, kar me stane, so barve in zdravila za mojo ženo.”

Neverjetno, kako natančno so izdelani krilatci, resničnejši se namreč zdijo od resničnih. Izžarevajo nekakšen antropomorfizem, kot bi se kje pri nastanku teh bitij bila pojavljala človeška komponenta. Ne, morda se motim in mi motovili v spominu učinkoviti fotografski posnetki, na katerih sem v ne vem kateri naravoslovni reviji opazila v metuljnih potezah lepe človeške podobe.

“Mar ti tudi ta, drugačna stvarnost, ki jo sedaj uporabljam, ni pogodu?”

“Ne, zamislila sem se v podobnost metuljnih in človeških oči!”

“Oh, to zna vsakdo, ki je le malo skupaj z naravo! Metulji imajo na krilih velika oka, da bi se jih njihovi sovražniki ustrašili!”

“In se jih zares?”

“Tega pa ne vem, bi morali opazovati!”

“Ali prebrati kje v kakem priročniku!”

“Tu je ena taka knjiga!”

Velika knjiga! Ne morem mu nič očitati, če je te metulje risal po primerkih, ki so tu opisani in narisani! Zdaj rabim zaveznika in ne sogovornikov z drugačnim mnenjem. Molče listam, zalistam, se začudim!

“Mar je to res?”

“?!”

“...na Dolenjskem so pozabili uničiti vrsto sviloprejkinih bub, ki so jih gojili v devetnajstem stoletju. Gojili so jih, ker so zelo dobro prodajali svilo. Ko se to ni več isplačalo, so se iz bub razvili zapredki, in ko so iz njih srfotali metulji, so imeli prosto pot. V sto letih so se razširili v bližnje in daljne kraje, tudi v Vipavsko dolino!... Tako piše tukaj... Nisem vedela, da lahko v poljudnoznanstvenih knjigah najdeš toliko fantazije...”

“Verjetno me je prav ta kuriozum, ki bi po mojem moral biti resničen, pripravil do tega, da sem do danes naslikal nekaj sto metuljčkov in stvarnikovih lepotic. Po mojem vsi nikakor ne spadajo v vrsto leptirov.”

“In kateri bi naj ne spadali?”

“Ugani!” preizkuša mojo pamet z zapletenimi ugankami.

“Zares ne morem vedeti!”

“Lahko bi vsaj ugibala... No, po mojem je vrsta zase pinijev prelec. Je predvsem škodlivec, nadalje strupen kot noben drug metulj, če ga imenujemo metulj, kar ni! Poleg tega pa njegove gosence skupaj živijo v pančevinastem gnezdu in hodijo ponoči skupaj na pašo.”

“Zato ga nisem narisal in ga tudi ne maram!”

“Rad imaš pavlinčke, saj je tu celo platno očarljivih Kupidov, kot mu rečejo na splošno, kajne?”

“Pravzaprav sem se tudi teh lepotcev naveličal in se uvajam v portretiranje, tako da bo zadovoljna tudi ona...” pokaže z roko v kuhinjo.

“In tako boš najprej portretiral njo!”

“O, ne, najprej se bom izmojstril!”

“Kje so prvi poskusi?”

“Kako pa veš, da sem že poskušal!”

“Tako, ker poznam tvoje metode toliko let!”

Me prime za roko in me vodi po lesenih stopnicah na podstrežje.

Od vseh strani se zagledam v presunljivo resne obraze, ki so dokončani in niso.

“Ti si postal nespečen, a ne?”

“Hočem nadoknaditi vse, kar sem prespal. Podnevi pa sem tako utrujen, da se z njo vsak

dan skregam.”

“Tvoja gospa je tako dobra kuharica, da se ti splača ubrati stari življenjski tempo. In ti veš, da moramo spati, ker če ne, nam lahko popustijo živci!”

“Vraga, pa živci! Če mi niso pošli v lagerjih, mi ne bodo niti sedaj!”

Zrem v njegove resneže. Odtenki polti in potez so naturalistični, izražanja pa ni na tem portretiranju niti sence.

“Zakaj se ne bi enkrat vrgel v zate tako nevredno moderno slikarstvo? Lažje je in lahko se boš naspal. Važno bo to, da bodo slike podobne originalu!”

“Hočeš, da se skregava tudi midva? Me že dovolj martra ta stara...”

“Tvoja gospa pač rabi denar, ker se je vse podražilo. Hrana, obleke, kuhinjski stroji, metle, cunje, vse, prav vse!”

“Tudi moje barve!”

“Kolikor vem, imata zelenjavo na vrtu, torej posadiš še več radiča in krompirja, v drugo pa naj se ona ne vmešal!”

“Tako si ti še enkrat na pravi poti, da ne prodaš svoje duše sotrpinu v zakonu!”

“Morda je res! Pa me vendarle zanima, zakaj ne bi ustvaril svojega sloga portretiranja, kakor sta si ga ustvarila brata Kralj! Tudi Černigoj je šel v popolnoma svoje podobarstvo, a je njegov Kosovelov portret nekaj najbolj izvirnega, kar premore portretistika na Slovenskem.”

“Ba, ba, ba! Geometrizem! Napraviti obraz s črtalom in šestilom! Otročarija!”

Je tako razburjen, da moram takoj ‘iznajti’ kakršnokoli pohvalo, ker sem bila sklenila, da se ne bom prepirala. Rabim zaveznike, ne sovražnikov!

“Morda jaz sploh ne bom znal risati portretov, poskusil pa bom kot z vsem doslej!”

“Morda sem bila lahkomišelna, ko sem ti hotela nekaj svetovati!”

Si dopovedujem – ne bodi junaško lahkomišelna. Izgubila boš poslednja prijateljstva!

“Včasih je dovolj, da polepšaš kako pomembno persono, pa zasloviš!”

“Zakaj imaš v glavi toliko kompromisov, kot bi me z njimi ne palila dovolj moja žena!”

“Če bi napravil še eno variacijo Trubarja, Prešerna, Cankarja...”

“Ne bom risal pisateljev, to so namreč drugi naredili skozi sto let že stokrat. Morda bi jaz tebi dal dober nasvet: najdi jih, ti jih poišči, dobre

portrete iz naše preteklosti!"

"Saj že dolgo nisem več časnika!"

"Sem vedel, da ste vi, mladi, strogo usmerjeni samo v eno smer."

Tako, tako, zdaj pa mi on čisti mojo slabo vest!

"Lahko bi poskusil s portretiranjem bradatega Jurčiča ali Kersnika, ker si vedno odlično risal valove in listje na drevesih."

"To bi šlo..."

"Vajkard Valvazor je imel slikovite oklepe, prepotoval je temne pragozdove renesančne Evrope, se vozil čez Sredozemlje v slikovitih nevihtah. Če bi ti narisal nekakšno sceno iz takih Valvazorjevih potovanj, ali pa resno obliko Smrekarjeve karikature slovenskih književnikov, mar bi ne bilo to že a priori vredno razstave?"

"Ti bom odgovoril, kar je na taka vprašanja vedno odgovoril gospod Milko Bambič: slikarstvo je slikarstvo, in ne literarno pripovedovanje!"

"Privoščim si drugačno mnenje: občudujem namreč slikarsko šolo Michelangela, morda še bolj - Raffaella, najbolj Rodina in brata Kralja..."

"Pa še Smrekarjeve karikature, to vem!"

"Pa reci, da niso Smrekarjeve karikature, kot se temu slovnično reče pripovedniške!"

"In koga iz sodobnikov predlagaš, mislim, neko popularno osebnost, za katero se pulijo fotografi?"

"Grace Kelley, Chaplin, princesa Diana..."

"Ko se bom dobro izučil, se bom lotil teh obrazov..."

"Poišči najprej kakega bradača, ker znaš risati vse, kar je podobno listju in travi, torej tudi lepe brade!"

Se smejeva. Utihneva.

"Tvoji metulji so prelepi!"

"Navezal sem se nanje, na tiste njihove tipalke, raznolika oka, medlikavost, pa tudi na junaško lahkomiselnost, ko letijo v dežju."

Najraje bi ga prepustila lepidopterologiji, a nekaj mi pravi, da sem pri tem starinskem slikarju našla čudežne rešitve tudi takrat, ko so bile stvari za vse znance nerešljive. Zdi se mi, da bi bilo imenitno poskusiti neko spravno dejanje med sptimi zakonci, če bi le – ti videvali v svojem nesrečnem hišnem vzdušju kaj globoko učinkovitega, to je, če bi videli v velikem formatu svoje prve poročne fotografije v kuhinji ali vsaj v sprejemnici. Poleg tega bi taka olja, perfektna ali ne, bila 'opomin' na neverjetno srečo

v dvoje. Prvi medeni tedni so nekaj najlepšega v življenju za večino poročencev. Moj oče odpušča mami vse njene brezvezne manije, opominjajoč samega sebe, kako ga je osrečila v prvem obdobju njunega zakona. Lepo je misliti na čase, ko je naš nasmeh bil prepričljivejši v sožitju kot ob nesrečnih nespornostih. Ko to svojo domisljico obelodanim Jonatanu, naguba čelo, zaskrbljeno stiska ustnici, me vprašljivo pogleda, vstane, se sprehodi od platna do platna, sede in dvigne roke:

"To bi bila dobra ideja, če bi znal mojstrsko portretirati, a sem šele v prvi učni dobi."

"Kaj pa, če bi povečali fotografije obrazov, ostalo pa bi bilo v olju?"

Joj, kako je šršeče pogledal!

"Ne, ne, sem se samo pošalila!"

"Pravzaprav so krivi metulji! Tako so te prevzeli, da si se kar prelevila v njihovo frfotavost!"

Jonatan se je očitno ni nalezal, čeprav je moral skrbno prenesti na platno neverjetno dinamiko njihovega letenja.

Kako rada bi bila tako iznajdljiva kot on, čeprav je njegov svet zmes čarovnij, trikov, nimalokrat pa tudi otročjih hecov!

(dalje)

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXII. TEKMOVANJE
ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2006. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja 2007.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst,
tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Dopolnjena mladost

V četrtek, 21. decembra, so v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani odprli razstavo ob 85-letnici pisatelja Zorka Simčiča. Ob tej priložnosti je prisotne nagovoril direktor Mohorjeve založbe v Celju Jože Faganel.

Dragi sodelavci in prijatelji Narodne in univerzitetne knjižnice, cenjeni občudovalci sodobnega slovenskega literarnega ustvarjalca svetovljana, spoštovani pisatelj Zorko Simčič s soprogo, hčerkama in vnukom in spe, no, menda smem reči celo prijatelj Zorko, kljub generacijskemu "prepadu", ki ga njegova misel v iskrivem dialogu v trenutku "pre-kliče" in kljub temu, da bi vendarle morala biti literat in literarni zgodovinar "na dveh straneh iste stene", ko ta stena ne bi bila resnica, ki sta ji zavezana oba.

Danes se razgrinja pred nami Simčičev opus, predstavljen kot poklon zahajajoči gutenberški eri, kot bi dobra mati Nacionalka razkrila svoja rodovitna nedrja in prikazala celoto enega svojih varovancev, pospravljeno in zabeleženo po komaj predstavljenih principih bibliotekarske stroke, recimo U De-Ka, in dolga leta zaklenjeno pred javnostjo po principih, ki so jih bolj zanimali izposojevalci kot skrbno zapečateni gradivo v fondu, nad katerim je be-

dela čudna stroka U DBA. Takale razstava avtorice Kovačeve bi bila pred pisateljevo 70-letnico senzacija, pravo odkritje pisatelja za skoraj vso kulturno javnost in hkrati politični škandal. A danes kulturna javnost v Sloveniji pozna Simčiča, Simčiča s kariero od navadnega liftboja v rimski stolpnici vse do člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Pozna ga že dobro: in to s prezgodnjih in prepoznih srečanj na ljubljanskih ulicah, po številnih knjigah, oddajah, iz televizijskih in drugih nastopov...

Naj mi bo kot nepisatelju ob prazniku pisatelja dovoljeno še malo fikcije, in to za nazaj! Kaj bi komparativna stroka rekla na račun slovenskega zamudništva, ko bi daljnega 1957. leta recimo Državna založba Slovenije izdala roman **Človek na obeh straneh stene**, Društvo slovenskih pisateljev pa še isto leto med svojimi tujejezičnimi edicijami prevod tega romana v francoščino, da bi vznemiril nouveau roman v njegovi lastni domovini in tam dosegal naklade, ki jih pri nas poznamo samo za kuharice. Bi

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Nekoč je bil...

Vozil je poleti in pozimi, vozil je z dežjem, poledico in burjo, vozil je redno, kot ura, vsakih sedem minut, vozil je zanesljivo, varno in mirno, da si lahko bral knjigo in časnik, vozil je delavce in šolarje v mesto in nazaj, vozil je izletnike na Kras in nazaj, peljal je tudi kolo, če si želel, bil je privlačna zanimivost za tujce... bil... zdaj vse to ni več...

Bralec je razumel, da imamo v mislih openski tramvaj, ki se je pojavil pred dobrim stoletjem, kot zasebna družba, ki je bila sad solidne podjetnosti v službi mesta in družbe, poštene do potnikov in delavcev, ki so sestavljali nekakšno razširjeno družino, v kateri je bilo prostora tudi za tovariško solidarnost, podjetnosti, ki je delala tudi za dobiček, seveda, a tudi z zavestjo odgovornosti do človeka. Tako je to podjetje več kot pol stoletja vzdrževalo zvezo med mestom in kraško planoto, obnavljalo progo in podporne zidove in posodabljal stroje. Bili so tudi zelo učinkoviti, saj so bili sposobni zamenjati vlečni kabel v eni sami noči. Tramvaj je vedno vozil! Obstajali so tudi načrti za podaljšanje proge do openske železniške postaje in celo do Sežane...

Začeli so misliti tudi na turistično izkoriščanje tramvaja, natančno so tudi obnovili star tramvaj za posebne namene, nekdo je z njim peljal tudi svate na ohcet, zgledalo je obetavno. Toda starih delovnih navad so se držali samo še nekaj časa, potem so nanje pozabili in začeli zamenjati pravila, ki jih je narekovala dolgoletna izkušnja. Kmalu so za zamenjavo kabla porabili

po taki senzaciji Slovenci še razočarano spet in spet poskušali velikim literaturam ponujati svojega nepozabnega Prešerna v prevodih? A roman je tedaj v Sloveniji priromal le do Fonda D... No ja, vsaj tja!

Rekel sem, da je zadnjih 15 let Simčič na Slovenskem že zelo znan in v kulturi vsepričujoč. Samo poldrugi zadnji mesec je predstavljal javnosti kar štiri knjige. Bibliotekarji boste povedali, ali ga je v letošnjem jubilejnem letu prekosil Simon Gregorčič ali ne.

Le občinstvu slovenskih poklicnih gledališč ostaja Simčič neznanka. Kakor, da tam še vzdržujejo Fond D ali kako se že reče v gledališču temu, čemur se pri filmu reče bunker. Škoda! Pa bi bila **Zgodaj dopolnjena mladost** v dramaturškem pogledu še kako ped nad Smoletovo Antigono, ki je vznemirila U De BA stroko z repliko *Tema je kot v rogu*, v kateri so kot v prisluhu zaslišali veliko začetnico, ki je v besedilu pač ni bilo in ki je igralci še danes ne morejo izgovarjati. (A slišali so jo).

Ta tragedija, **Zgodaj dopolnjena mladost**, je namreč zaradi nove, izvirne ideje postala misterij, ko preseže obsojanje zločincev, ampak postane hvalnica ljubezni, ki sega preko groba v onstranstvo. Na nov, izviren, v dramatikki še nikdar ugledališčen način razgrinja sodobni slovenski zgodovini-

Izdaja Mladike ob 85-letnici.

ski problem v odrešiteljski dimenziji. Drama za vse čase. Žal, danes vemo, tudi za mnoge dežele.

Pojutrišnjem bo v Trstu doživel imenitni odrski krst 93-letni večni mladenci Boris Pahor z dramatizacijo romana *Onkraj pekla so ljudje oz. Prebujanje v pomlad*. Umetniški vodje in režiserji! Simčiča, veste, ni treba šele dramatizirati, ne njegove "**Zgodaj dopolnjene mladosti**" ne **Tako dolgega mesca avgusta**. Kaj ni dolgega čakanja pri 85.-ih dovolj, da se vendarle **dopolni mladost** in dvigne zastor poklicnega odra? Se bo po 60 letih, odkar

je deloval na tržaškem radiu, ki ima po izročilu desno idejno ozadje, spet pojavil v Trstu – tokrat v tržaškem gledališču, ki ima po tradiciji levo konstelacijo? Ker ne gre zgolj za fikcijo, naravnano v bližnjo prihodnost, se zna zgoditi, da bodo gledališča v Sloveniji priložnost za poklicni krst zamudila.

Kaj pa bo, če drži, kar je nedavno zapisal Mitja Čander, da pri Simčiču najpomembnejše šele nastopi. Če bo to roman, ki menda je, založniki že vemo, kaj je treba storiti, bibliotekarji pa tudi veste. Kaj pa če bo gledališki komad? Morda celo komedija? Ki pa je, kakor vem, vendarle ni. No ja, tedaj je čas, da se dvigne zavesa in dobi tudi na odru besedo Simčič. Izvolite gospod Zorko!

Jože Faganel

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

cel teden dni, prekinitev službe so bile vedno daljše, a kaj, saj jih je zamenjal hitrejši avtobus, ki ima res manj sedežev, a ga lahko natrpaš do neverjetnega, tako da niti premetavanja ne čutiš. Pa še bolj poredkoma vozi. Zato pa se ljudje premikajo vse bolj z avtomobili, pa saj imajo cenejši bencin. Nekomu se je zdel počasni tramvaj zunaj časa in bi ga bil že davno ukinil, verjetno pa bi naletel na proteste Tržačanov (kje pa so?). Zato je bilo treba progo obnoviti, zamenjati še dobro vlačilca na strmem delu (in odpraviti enega kretničarja) in na novo postaviti končno postajo v mestu ter seveda porabiti veliko milijonov. Po enem letu prekinitev službe je openski tramvaj znova peljal, a kaj, težave so se šele začele: pri obnavljanju proge so pozabili na kretnice, izključili so semafor, pozabili na utrditev podlage in še na vrsto drugih stvari, ki so potrebne za tako prevozno sredstvo. Posledice: tramvaj je večkrat iztiril, na srečo brez posledic za potnike in se še pogosteje pokvaril. Nekdaj tako uspešno prevozno sredstvo je postalo nezanesljivo: tramvaj vozi zdaj vsakih 20 minut ali pa tudi ne, točnost je šla po zlu in potnik nima nobenega jamstva, da bo prišel do cilja. Končno so si zaradi zadrege izmislili še zadnjo potegavščino: od openske postaje vozi avtobus do Piščancev (se pravi na delu proge, ki je najmanj problematičen), tam se vse redkejši potniki preselijo na tramvaj, da potem nadaljujejo pot do mesta - dvojna vožnja, prestop in čakanje terjajo skoraj tri četrt ure. To je lep napredek, pravzaprav ne, to je priprava za ukinitve tramvaja. Drugod skušajo tramvaje ohraniti, ker so varnejši in udobnejši, ne onesnažujejo ozračja in so tudi energetsko varčni. Toda v Trstu to ni mogoče!

Razočarani bivši potnik

Alojz Rebula

Ob 600-letnici Eneja Silvija Piccolominijskega, tržaškega škofa in pozneje papeža Pija II.

Govor, ki ga je imel avtor na pobudo Italijanskega inštituta v Ljubljani in ob sodelovanju občin Ljubljana in Siena 12. oktobra 2006 v Mestnem muzeju v Ljubljani

Če je avtor romana o Eneju Silviju Piccolominiu (*Zeleno izgnanstvo*, Slovenska Matica, Ljubljana 1981) povabljen, da spregovori na simpoziju ob njegovi 600-letnici, je razumljivo, da v svojem nastopu se ne bo mogel bistveno oddaljiti od prikaza, ki ga je o tem liku dal v svojem pripovednem literarnem delu. Kvečjemu bo poskusil sintezo glavnih značilnosti tega zastopnika zgodnje renesanse in osebnosti evropskega formata, predvsem sobivanja dveh elementov v njem - antike in krščanstva. Kakor se je namreč dediščina grško-rimske kulture v njem spajala z vero v Kristusa, tako se je njegov antični lepotni ideal spajal s krščanskim etičnim idealom. To v okviru najširše kulturne odprtosti tudi slovanstvu, v kateri se je izživela njegova dolgoletna diplomatska praksa, v občutku potrebe čuvanja evropske dediščine pred agresivnostjo muslimanskega vzhoda. Svojo evropsko poklicanost je Piccolomini še posebej doživel kot papež. Za sedanjost, ki jo živimo, utegnejo imeti te plati njegove osebnosti posebno in aktualno zanimivost.

Dvomim, da bi bil Eneju Silviju Piccolominiu naslov mojega romana o njem, namreč *Zeleno izgnanstvo*, všeč. Kakšen kritik je iz pridevnika "zelen" lahko sklepal na neko zemljepisno referenco v zvezi s pokrajino njegovega škofovanja, namreč s Krasom. Avtor pa s tistim nikakor ni meril na neko krajinsko oznako, ampak je bil njegov poudarek na samostalniki "izgnanstvo", s čimer je naslov dobival neko miselno, natančnejše religiozno aluzijo. Besedo izgnanstvo je namreč jemal v akceptiji, ki jo najdemo v *Hoji za Kristusom* in sploh v krščanski literaturi - svet kot *exilium*, čeprav zelen v svoji vodni in rastlinski slavi.

Nedvomno je ta oznaka, čeprav v njeni razkristjanjeni akceptiji, sprejemljivejša moderni misli od Schopenhauerja do Heideggerja, kakor bi bila sprejemljiva učencu vseh deveterih antičnih Muz Eneju Silviju Piccolomoniju. Saj se da beseda "izgnanstvo" danes mirno prevesti na primer v Camusov absurd ali v Heideggerjevo "vrženost v svet".

Zakaj Eneju Silviju beseda *exilium* - on bi jo hotel slišati samo latinsko - zelo verjetno ne bi bila všeč?

Ker je njemu, zemeljskemu Toskancu - v romanu je za Tržačane njihov škof *Toscanaccio* - bil ta naš svet še to, kar v naslednjem stoletju ni bil več Lorenzu Magnificu z njegovim poganskim klicem po predsmrtnem uživanju. To še ni bila renesansa v svoji utrujeni polnosti, to je bila še le zarja mladega humanizma, pijanega od odkritja Rima in Helade, oživiljenega od Platonovih idej in očaranega od Ciceronove latinščine. To je bil še humanizem, kateremu se je imel svet še le razpočiti v moderno tesnobo. Lahko rečemo: tudi za Eneja Silvija Piccolominijskega je stal ta naš svet - kakor za Coluccia Salutatijskega ali njegova sodobnika Leonarda Brunijjskega ali Poggia Bracciolinijskega - v svoji ontološki kompaktnosti, tako rekoč brez izvirnega greha in brez potrebe po odrešenju.

Sicer si ne bi mogli razložiti Piccolominijskega človeka, odprtega vsem možnostim, ki mu jih je njegov radoživi svet lahko nudil, od sproščenegega erosa do literarne slave, od družbene ambicije do politične uspešnosti. Ne mogli bi si razložiti Piccolominijskega literata, vsega vsrkanega od estetizma tiste dobe in v svojem pisanju zapredenega v čarovnijo igrive erotičnosti. Prav tako ne bi mogli razumeti Piccolominijskega diplomata in

politika, torej pragmatika, intimno vpletenega v vse igre in zakulisja stoletja Friderika III.

Če vzamemo v poštev Piccolominijev človeški profil, ob nedvomni mondenosti, ki označuje njegova mladostna in tudi prva zrela leta, ne gre pozabiti, da se je njegova življenjska avantura, v kateri ni manjkala niti hčerka z neko Švedinjo, na koncu iztekla ne samo v kleriško kariero, ampak na škofovski in papeški stopnji tudi v prepričano angažiranost za stvar krščanstva in katoliške Cerkve. Ta pristanek tega velikega posvetnjaka v senci Kristusovega križa je bil – če smem še enkrat omeniti roman o njem – glavni motiv pri mojem poskusu razumetja njegovega lika. Vsekakor nisem mogel pristati na videnje, po katerem naj bi njegova cerkvena kariera ne izstopala iz okvira njegove laične življenjske ambicije. Navsezadnje je bil tudi čas humanizma prežet s krščanstvom. Petnajsto stoletje ni bilo samo stoletje poganizirajočega Poggia Bracciolinija, ampak, tudi "božjega gromovnika" sv. Bernardina Sienskega, Piccolominijevega someščana. In posvetnjak Piccolomini, potem ko se je naužil vsega sijaja sveta, le ni bil tako zasvojen od tega dolgega izkustva, da ne bi v zrelih letih ne videl tudi njegove človeške bede in napisal knjigo *De miseriis cerialium*.

V zgodovinah italijanske literature je Enej Silvij Piccolomini, čeprav *poeta laureatus* s krono, ki jo je prejel iz rok nemškega cesarja Friderika III., deležen le majhne pozornosti: s komaj kakšno oznako je omenjen med humanisti prve polovice petnajstega stoletja. Ali samo zato, ker je praktično ne italijanski, ampak latinski pisatelj? Mislim, da v osnovi te distance, ki jo kaže italijanska literarna zgodovina do njega, ni samo dejavnik jezika, ampak predvsem dejavnik vrednostnega kriterija. Pač eden od primerov, kaj naredi iz slave tega sveta potek časa. Te nepozornosti oziroma ignoriranja literarne zgodovine – da ne govorim o nepozornosti, ki jo do njega kaže Trst – ne gre pripisati samo latinščini, ki je bila njegov edini kulturni jezik tako v literaturi kot v zgodovinoписju. Njegovi obe komediji – *Hrisis* in *Dva ljubimca* – se ne dvigata z ravni takrat razširjenega Plavtovega epigonstva: žgečkljiva komedijskost, izposojena iz antične tradicije.

Kulturno podobo Piccolominiija dopolnjuje pogled na njegovo zgodovinoписno delo, protagonist tega dela je njegov cesar Friderik III. – *Historia rerum gestarum Friderici III* –, gradivo pa mu je njegovo stoletje, Evropa petnajstega stoletja, stoletja Ivane Orleanske in Skanderbega in treh koncilov Katoliške Cerkve – firenškega, ferarskega, baselskega. Kot zgodovinar se Piccolomini seveda ne more odpovedati tendenci v prid cesarja, ki ga je bil na evropskem odru v Frankfurtu okronal za pesnika, kar je na primer, kar se tiče današnjega slovenskega teritorija, vidno v njegovem odnosu do celjskih grofov in njihove stalne napetosti s Habsburžani. Toda bolj je vreden poudarka neki drug vidik njegovega zgodovinskega opusa: evropski horicont, s katerega ta človek širokih vizij gleda na dogajanja svojega časa. Evropskost Eneja Silvija Piccolominiija je tista značilnost, ki danes nam, državljanom združene Evrope, dela to osebnost posebno blizko in zanimivo, nekam vznemirljivo predhodniško.

Historia rerum gestarum Friderici III je knjiga človeka, ki vidi narode v njihovi upravičeni pluralnosti, ki vidi Evropo v njeni prav posebni usodi, v katerem lahko vidimo ime za genealogijo predhodnikov združene Evrope.

Papež Pij II.

Če utegne imeti slovenski bralec do te njegove zgodovine kakšno rezervo glede njegovega gledanja na odnose Celje–Habsburg, mu mora po drugi strani dati svoje hvaležno priznanje, da najde v tem njegovem delu prvi opis dejanja, ki po državni samostojnosti Slovenije zadobiva poseben priokus; namreč opis ustoličenja na Gosposvetskem polju na Koroškem (dejanja, če smem še enkrat namigniti na svoje pisanje, ki je zamikalo tudi moje začetniško literarno pero...). Kronist brez literar-

nega daru bi bil tisti simbolični dogodek navedel v suhi kratkosti. Piccolominijevo pero pa se je pomudilo ob njem z opisno natančnostjo.

A če glede tega ima Enej Silvij Piccolomini v posebni časti slovenska civilna zgodovina, ga mora imeti v še večji časti slovenska cerkvena zgodovina, saj je prav on kot Pij II. ustanovil ljubljansko škofijo in s tem vzdal enega od temeljnih kamnov krščanstva na Slovenskem.

Piccolominijsvo obzorje bi lahko za silo strnili v dva izraza: baselski koncil in turška nevarnost ali: odmev velikega cerkvenega dogodka in grožnja z Vzhoda.

Koncil-islam – spet dva pojma, ki nam Eneja Silvija Piccolominija posebej približujeta v dneh, ko nekateri vidijo zarisovati na obzorju zgodovine možnost spopada dveh civilizacij. In obenem nakazujeta potrebo po neki novi navezanosti na Evropo, nekega novega evropskega patriotizma, dvignjenega iznad njenih stoletnih nacionalizmov.

Človek, literat, politik, kristjan.

Živi Enej Silvij Piccolomini je s svojo vsestransko osebnostjo gotovo presegal to shemo. Pri človeku, kakor smo ga nakazali, bi morda ovrigel vtis plehke mondenosti, ko bi na primer povedal, da je bil eden od desetih otrok, da je doživel izgnanstvo svoje družine in da je v mladih letih moral delati na polju. Vtis plehkosti njegove literature bi lahko popravil z navedkom, da je poleg komedij napisal še kaj, na primer vzgojno knjigo za sina češkega kralja. Sumnjo, da ga je bolj kot poklic vlekla v duhovniški stan perspektiva kariere, bi lahko zavrnil z vsem, kar je naredil za Cerkev.

Katoliška Cerkev v njegovem času v svoji vodilni plasti dozoreva v filopogansko mecenstvo Nikolaja V. in v smeri Lutrovega upora. Manjka še slabo stoletje do wittenberških tez. Cerkev se v svojem hierarhičnem predstavištvu prepušča toku, ki jo čedalje bolj oddaljuje od njenega evangeljskega poslanstva. Se je Enej Silvij, potem ko je stopil v posvečeno kariero, temu uprl?

Ni bil Bernardin. Tudi potem ko je postal duhovnik, škof in papež, mu svet ni postal *exilium*. A če se ni umaknil tostranstvu, se je še manj odtujil kulturi, v kateri je bil dotlej živel – idealu grške kalokagatije in elitne avgustejske latinite, v večni skrbi za *latine bene dicendi*. Ob tem je, ob vsem političnem, kar je bilo vmes, ostal neizpodbitno zvest drugi dediščini Rima, krščanstvu.

Morda ni pretirana primerjava v tem, če re-

Zgoraj: Pij II. Spodaj: palača Piccolomini in katedrala na trgu v Pienzi.

čemo, da je Piccolomini, to predvsem kot Pij II., doživljal muslimansko grožnjo več ali manj tako, kakor je zahodni demokratični svet doživljal sovjetsko. Zanj to ni bila samo grožnja krščanstvu, njegovi dogmi in etosu, misli in umetnosti, ampak tudi Evropi. Kongres v Mantovi priča, s kakšno zavzetostjo je šel naproti temu izzivu, ki je bil obenem izziv civilizaciji.

Vsekakor, če si Enej Silvij Piccolomini v polnem zasluži kakšno oznako, je to oznaka Evropejec: Evropejec kot

zavestni dedič antične kulture in kot privrženec krščanske religije. Tudi iz njegovega sicer kratkega – triletnega – bivanja v Trstu je mogoče razbrati njegovo odprtost ne samo nemškemu, ampak tudi slovanskemu svetu. Vzhodno od Trsta ni videl barbarstva, ki ga je 400 let za njim videl literat Stendhal. In če mu Slovenci dolgujemo opis ustoličevanja na Gosposvetskem polju, tako rekoč tega omena naše državnosti, mu Čehi dolgujejo še več, zgodovino svoje domovine. Kulturna odprtost, kakršne to mesto za njim v svojem vodilnem sloju ni doseglo: pisatelj Svevo je imel vilo na takrat slovenskih Opčinah, a čeprav Žid Slovencev okrog sebe ni videl, kakor jih ni videl drug Žid, pesnik Saba, čeprav ga je hranila slovenska dojlja. Zato Enej Silvij Piccolomini ostaja žlahtna referenca za vsakega, ki mu je do tega, da bi to mesto iz ozkosrčne municipalnosti zraslo v duhovno ekumenskost

Bolj z miselno kulturnega kot z zgodovinskega vidika nam lahko pride od tega človeka, ki je znal v sebi združiti dediščino Partenona in dediščino Kalvarije, sporočilo o dveh vrednotah, ki sta prav v našem času v zatonu: o veri v razum, ki nam ga je dalo grštvo ob svoji veri v lepoto, in o veri v resnico, ki nam ga je dalo krščanstvo ob veri v odrešenje.

Srečanje z ljubeznivo pojavo Eneja Silvija Piccolominijskega, tega velikega Evropejca *ante litteram*, nam je lahko potrditev opcije za odprtost racionalnosti na eni in za odprtost misteriju na drugi strani: za pogumno odprtost racionalnosti in za ponižno odprtost misteriju, temu binomu, ki nas dela Evropejce.

Mitja Petaros

Adijo, slovenski tolar

Leto 2006 je bilo torej zadnje, v katerem je bila v obtoku slovenka valuta. Slovenci nismo bili deležni lastnega denarništva za pretirano dolgo obdobje. Republika Slovenija je torej kot prva in edina izmed novih držav članic Evropske unije zadostila vsem obveznim pogojem, ki so predvideni v protokolu za pristop, tako da se je od 1. januarja leta 2007 priključila ostalim evropskim državam, ki so že sprejele skupno valuto – evro. Slovenski tolar je dokončno prešel v zgodovino.

Zgodba o slovenskih poskusih, da bi prišli do lastnega denarništva, je vzporedna s poskusi Slovencev, da bi se otresli tuje nadvlade in dosegli lastno državo. Če bežno omenimo le novejšo zgodovino od 20. stoletja dalje, opazimo, da so se slovenske težnje po osamosvojitvi odražale tudi v numizmatiki. Leta 1918, po razpadu Avstroogrske države, so se slovenske dežele priključile v skupno državo Slovencev, Hrvatov in Srbov in so tedaj slovenske občine izdajale zasilne bankovce in so tudi slovensko žigosali kronske bankovce. Dogodke ob drugem slovenskem osamosvajanju v času NOB leta 1941 – 1945 nam nazorno prikazujejo bankovci Denarnega zavoda Slovenije in partizanska plačilna sredstva. Po razpadu SFR Jugoslavije, ko nam je Slovincem dokončno uspelo priboriti si tako zaželeno osamosvojitvev leta 1991, pa so nam novi časi prinesli tudi popolnoma novo slovensko valuto, tolarske bankovce in kovance.

V Mladiki smo že večkrat opisali slovenski tolar in sledili njegovemu razvoju. Ponovili bi le nekaj glavnih točk, da bi kratko opisali celotno zgodovinsko pot zdaj že bivše slovenske valute. Že jeseni leta 1990 so premišljevali, kako bi lahko prišli do slovenskega denarja, ko ne bi bilo več mogoče uporabljati jugoslovanskega dinarja. Vse se je dogajalo v

popolni tajnosti in načrt je tudi uspel. Skupščina Republike Slovenije je nato 7. oktobra 1991 sprejela celo vrsto osamosvojitvenih zakonov, med katerimi tudi take, ki so urejali uvedbo nove slovenske valute in tako je zakon o denarni enoti Republike Slovenije določil, da je slovenska denarna enota *tolar*, ki se deli na sto stotinov. Do uvedbe pravih tolarskih bankovcev in kovancev pa so postali zakonito plačilno sredstvo boni, ki jih je izdala sama Republika Slovenija v imenu Banke Slovenije. Boni so bili izdani

v skoraj enakih enotah, kot so bili prejšnji jugoslovanski dinarji, na njih pa ni bilo zapisanega imena valute, saj so jih tiskali vsaj eno leto, predno so izbrali naziv za novi denar. Boni so izšli v vrednosti po 1, 2, 5, 10, 50, 100, 200, 500 in 1000 tolarjev (za dinarske kovance vrednosti 10, 20 in 50 par pa ni bilo nadomestnih bonov). Likovno so boni vsebovali razne slovenske elemente: na sprednji strani je bil upodobljen Triglav, na hrbtni pa knežji kamen in čebela s satovjem; tiskani so bili na papirju z geometrijskim

Prvi boni po osamosvojitvi Slovenije.

vodnim tiskom, na njih ni bilo nobenega napisa, razen imena izdajalca in podpisa sekretarja za finance. Boni so bili vsi iste velikosti (150 x 73mm), razlikovali so se le po barvah. Zamenjava bonov z dinarji je uradno potekala od 8. oktobra 1991. Boni vrednosti 5000 tolarjev so kot zadnjega dali v obtok 27. maja 1992. Že pripravljeni so bili tudi boni vrednosti 0,10 in 0,50 ter 2000 tolarjev, a jih niso nikoli izročili v obtok, celotno naklado bonov vrednosti 0,10 tolarja so uničili, 1000 kosov bonov vrednosti 0,50 in 2000 pa je Banka Slovenije kasneje prodajala za zbiralce v numizmatične namene, uradno pa niso nikoli bili izdani in kot taki niso nikoli bili plačilno sredstvo. Osnutke pravih tolarskih bankovcev in kovancev, ki so zamenjali bone, je Banka Slovenije prvič predstavila javnosti na svetovnem

kongresu oblikovalcev v Ljubljani 19. maja 1991. Na anonimnem natečaju so izbrali grafično podobo, ki sta jo prispevala Miljenko Licul s sodelovanjem Zvoneta Kosovelja (portrete na bankovcih so uresničili po izvirnih risbah slikarja Rudija Španzla, motive na kovancih pa po modelih kiparja Janeza Boljke). Tolarski bankovci so natisnjeni na papirju iz slovenske papirnice Radeče in imajo vse zaščite proti ponarejevalcem (kar boni niso imeli), prve bankovce so tiskali v londonski tiskarni *Thomas De La Rue & Company* (kas-

neje pa so se posluževali tudi drugih specifičnih tiskarn, npr. nemške *Griesecke & Devrient*). Prvi bankovci, ki so prišli v obtok nosijo, datum 15. januar 1992, bili so vrednosti po 100, 500 in 1000 tolarjev in dejansko so jih izročili v plačilni promet 30. septembra 1992. Druge vrednosti, ki so jim sledile, so bili bankovci po 10 tolarjev (27. novembra 1992), 20 SIT (28.12.1992), 200 SIT (22. februarja 1993), 50 SIT (19. marca 1993), 5.000 SIT 13.12.1993 in 10.000 tolarjev 15. marca 1995 (ki nosi datum 28.6.1994, saj so tedaj sprejeli odlok o njegovi uporabi). Na bankovcih so predstavljeni na sprednji strani pomembni Slovenci, na zadnji pa razne stvari, ki so povezane z njihovim delom. Slovenski bankovci so ponesli v svet razne upodobitve: narisane je Primož Trubar in Uršulinska cerkev, Janez Vajkard Valvasor in vinjeta iz njegove Slave Vojvodine Kranjske, Jurij Vega in Akademija znanosti in umetnosti ter planetarni sistem, Rihard Jakopič in Jakopičev paviljon, Jakobus Gallus in Slovenska filharmonija, Jože Plečnik in Narodna in univerzitetna knjižnica, France Prešeren in verzi iz Zdravljice, Ivana Kobilica in Narodna galerija, Ivan Cankar in bela krizantema. Bone so postopoma jemali iz obtoka, ob zamenjavi ni bila izvedena nobena denominacija, še vedno pa so zamenljivi v Banki Slovenije. Po potrebi so tiskali bankovce skozi celotno obdobje, ko je bil v prometu slovenski tolar, tako da imajo različni bankovci tudi različne

Kovanec v vrednosti 1 tolarja.

50 tolarjev s stiliziranim bikom.

datume in podpise guvernerjev, le bankovci vrednosti 10, 20 in 50 tolarjev so bili izdani le z letnico 1992, saj jih po uvedbi kovancev istih vrednosti niso več tiskali in jih je bilo zato postopoma vedno manj v plačilnem prometu.

Prvi slovenski tolarski obtočni kovanci so izšli 4. januarja 1993 in sicer vrednosti 50 stotinov, 1, 2 in 5 SIT. V obtok so 29. aprila istega leta izročili tudi kovanca vrednosti 10 in 20 stotinov, a ta dva nista imela v vsakdanjem življenju nikakršne vloge, saj je zakon predvideval zaokrožanje vseh plačil na

pol tolarja, tako da so ju sčasoma tudi prenehali kovati. 19. aprila 2000 so dali v obtok kovanec vrednosti 10 tolarjev, 7. julija 2003 pa tista vrednosti 20 in 50 tolarjev. Na tolarskih kovancih so predstavljene živali, ki naj bi bile značilne za naše kraje, upodobljene pa so nekoliko bolj abstraktno (še posebno tiste višjih vrednosti): proteus ali človeška ribica, sova, čebela, postrvi, lastovka, kozorog, konj, štorclja in bik. Žal je na slovenskih tolarskih kovancih raba slovenščine zelo zanemarjena, saj so imena upodobljenih živali le po latinsko, brez slovenskega besedila. Večino tolarskih kovancev so kovali v slovaški državni kovnici *Mincovna kovnica* v Kremnici, nekaj pa so jih nakovali tudi v kovnici *Pecunia* v Budimpešti.

Banka Slovenije kuje poleg rednih tudi priložnostne oz. spominske kovance, s katerimi obeležuje posebno pomembne dogodke. Državni zbor republike Slovenije je sprejel Zakon o priložnostnih kovancih šele 26. januarja 1993, tako da je prva serija teh izšla na podlagi posebnega zakonskega odloka 23. decembra 1991, v počastitev prve obletnice plebiscita za suvereno in samostojno Slovenijo. V seriji sta zlatnik in srebrnik, nakovala pa jih je *Zlatarna Celje* (nominalna vrednost je 5000 in 500 tolarjev). Naj dodamo, da so to edini tolarski kovanci z letnico 1991, saj imajo prvi redni obtočni kovanci letnico 1992 (čeprav so prišli v promet, kot že rečeno, le januarja naslednjega

Bankovec s podobo Prešerna.

leta). Omenjeni zakon predvideva, da Republika Slovenija praviloma izdaja kovance ob dveh dogodkih na leto, izjemoma ob treh, priložnostni kovanci se kujejo iz zlata, srebra in kovin, iz katerih se kujejo redni kovanci; za likovne rešitve razpiše Banka Slovenije javni razpis, sama pa je odgovorna za vse strokovne in tehnične naloge. Motive za spominske oz. priložnostne kovance izbira posebna komisija, v kateri sta po dva predstavnika Banke Slovenije in Ministrstva za finance, po en predstavnik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Narodnega muzeja in Numizmatičnega društva Slovenije ter še dva zunanja člana. Nakovali so priložnostne kovance ob 23 dogodkih, saj jih zaradi raznih zapletov niso kovali od leta 1998 do leta 2001. Vsekakor so izročili v promet (v oklepaju je datum izdaje) sledeče priložnostne kovance:

- Prva obletnica plebiscita o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (1991)
- 400-letnica bitke pri Sisku (1993)
- 300-letnica ustanovitve Academie operosorum labacensium (1993)
- 50-letnica ustanovitve Denarnega zavoda Slovenije (1994)
- 1000-letnica smrti škofa Abrahama, povezanega z Brižinskimi spomeniki (1994)
- 50-letnica zmage nad nacizmom in fašizmom (1995)
- 50-letnica organizacije FAO (1995)
- 100-letnica postavitve Aljaževega stolpa (1995)
- 150-letnica železnic na Slovenskem (1996)
- 100-letnica olimpijskih iger moderne dobe (1996)
- 5. obletnica osamosvojitve (1996)
- 250-letnica rojstva Žige Zoisa (1997)
- 10-obletnica Republike Slovenije in tolarja, njene denarne enote (2001)
- Svetovno prvenstvo v nogometu - Koreja in Japonska (2002)
- 35. šahovska olimpiada - Bled 2002
- Evropsko leto invalidov 2003
- 60-letnica Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju (2003)
- 250-letnica rojstva Jurija Vege (2004)
- 1000-letnica prve pisne omembe Bleda (2004)
- 100-letnica slovenskega filma (2005)
- 100-letnica ustanovitve Slovenske sokolske zveze (2005)
- 250-letnica rojstva dramatika Antona Tomaža Linharta (2006)
- 150-letnica rojstva pesnika Antona Aškercarja (2006)

Banka Slovenije se je vedno držala enotnega standarda pri izdaji spominskih kovancev, tako da imajo priložnostni tolarski kovanci vsi enake tehnične podatke: zlatniki (Au 900/1000) tehtajo 7g ob premeru 24mm, srebrniki (Ag 925/1000) pa tehtajo 15g s premerom 32mm, tečajni priložnostni kovanci pa so enaki najvišjim kovancem v obtoku, od leta 2002 dalje pa so za tečajne spominske kovance nakovali dvokovinski novc vrednosti 500 SIT. V teku let so namreč tudi spreminjali nominalno vrednost teh kovancev (vrednost je le nominalna, razen za obtočne, saj jih Banka Slovenije mora po zakonu prodajati nekoliko dražje od vrednosti, ki je na novcih napisana): do leta 1997 je bil tečajni kovanec vrednosti 5 tolarejv, srebrnik jih je veljal 500 in zlatnik pa 5000. Leta 2001 je tečajni priložnostni kovanec veljal 100 SIT, srebrnik 2.000 in zlatnik 20.000, naslednjega leta so spremenili vrednost le obtočnemu novcu, ki je odslej, kot rečeno bil dvokovinski vrednosti 500 SIT in srebrniku, ki je odslej veljal 2.500 SIT, od leta 2003 dalje pa ima zlatnik vrednost 25.000 SIT, srebrnik 5.000 SIT, ob običajnih petstotakah za vsakdanji promet.

Banka Slovenije je mislila tudi na zbiralce in je od časa do časa izdajala tudi cele serije obtočnih kovancev v posebnih bančnih setih bodisi v navadni kot v polirni (proof) tehniki, nekajkrat je izjemno ponatisnila tudi tekoče bankovce. V raznih presledkih so tako izšli seti z vsemi letnicami slovenskega tolarja. Kdor bi želel imeti popolno zbirko slovenskih tolarjev, je skoraj prisiljen kupiti take sete namenjene zbiralcem, saj niso izročili v obtok rednih kovancev z vsemi letnicami, kajti Banka Slovenije jih je kovala po potrebah tržišča (zadnje redne kovance po 5 tolarejv so npr. kovali leta 2000, v obtoku ni bilo torej teh kovancev z nobeno višjo letnico, ki se jih lahko dobi le v setih). Podatke o tem se seveda najde v specializiranih katalogih ali na spletni strani Banke Slovenije.

Zaključilo se je torej kratko, a pestro obdobje samostojnega slovenskega denarništva. Dežele s stoletno monetarno tradicijo so se odpovedale lastni valuti, da bi pristopile v evroobmočje, zato smo lahko Slovenci ponosni, da nam je v zelo kratkem času uspelo, da smo se jim pridružili. Slovenske simbole in pomembne može pa bomo vseeno lahko občudovali na denarju, saj je na averzu evro-kovancev nalašč prostor, da vsaka država nakuje podobe po lastni izbiri. In zdí se, da so upodobitve na slovenskih evro kovancih celo primernejše in bolj uspešne kot tiste, ki so krasile tolarske kovance (vsaj so s slovenskimi napisi)...

Antena

SLOVENISTI V ZDA

V Washingtonu je bilo od 16. do 19. novembra 38. zborovanje Ameriškega društva za razvoj slovanskih študij. Društvo za slovenske študije, ki ga je do občnega zbora tiste dni vodil dr. Metod Milač, je poskrbelo za sodelovanje tolikih strokovnjakov za slovenska vprašanja različnih strok tako iz ZDA in Kanade kot iz Slovenije in drugih držav, da je bila na orjaškem zborovanju Slovenija najbolj zastopana evropska država.

DVORANICA V NARODNEM DOMU

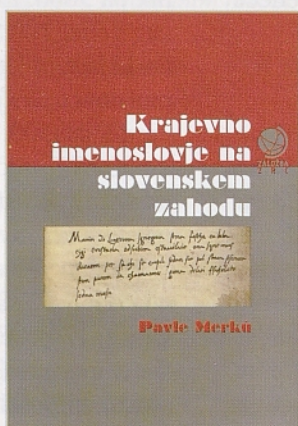
V duhu uresničevanja zaščitnega zakona, ki sicer precej nedoločeno govori o vračanju slovenskih ustanov v nekdanji Narodni dom v Trstu, je tržaška univerza prepustila Narodni in študijski knjižnici uporabo še enega prostora, zelo prijetne in uporabne dvoranice v pritličju, ki jo bo upravljala skupno z Društvom za umetnost KONS in skupino Foto Video Trst 80.

Kozinova nagrada Pavletu Merkùju

Društvo slovenskih skladateljev je "za zaokroženi skladateljski opus, ki temelji na ljudskem izročilu," podelilo Kozinovo nagrado za leto 2006

tržaškemu skladatelju Pavletu Merkùju.

Merkùjevo jezikoslovno naravnost pa je pred kratkim poudarila objava izbora njegovih imenoslovnih raziskav pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti v knjigi *Krajevno imenoslovje na slovenskem zahodu*.

Pavle Merku.

GLEDALIŠKI VRTILJAK

Na levi: mladi igralci Radijskega odra v prizoru igrice *Snežica* v režiji Lučke Susič; desno: Sv Miklavž je s pomočjo vzgojiteljic Š.c. M. Klein tudi letos obiskal in obdaril najbolj zaslužne otroke.

Deveti gledališki vrtiljak uspešno nadaljuje svojo sezono. Tudi letos so igralci Radijskega odra ob sv. Miklavžu pripravili svojo igrico, ki jo je za to priložnost napisala Lučka Susič in ji dala naslov *Snežica*. Ob koncu lepo obiskanih obeh predstav v nedeljo, 3. decembra, je vse obiskovalce Vrtiljaka obdaroval sv. Miklavž.

GREGORČIČEVA PROSLAVA V FINŽGARJEVEM DOMU

Mladi igralci igralske skupine Tamara Petaros (levo); prof. Vilma Purič in Majda Artač Sturman (desno).

V soboto, 25. novembra, je bila v dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah Gregorčičeva proslava ob stoletnici njegove smrti. Proslavo so oblikovali cerkveni pevski zbor Sv. Jernej pod vodstvom Janka Bana, igralska skupina Tamara Petaros, ki je pod vodstvom Lučke Susič izvedla recital Gregorčičevih pesmi, ter pevca solista Marjan Škerlavaj in Marjan Štrajn. Posebnost večera je bila predstavitev knjige prof. Majde Artač Sturman "Rapsodija o goriškem slavčku", ki obravnava poezijo Simona Gregorčiča. Predstavila jo je prof. Vilma Purič.

OSVOBOJENI GRADIMO

Zgodovinar dr. Milko Mikola, ki je prej delal v Zgodovinskem arhivu Celje, zdaj pa je vodja Sektorja za popravo krivic in narodno spravo na Ministrstvu za pravosodje v Ljubljani, je svojim dosedanjim študijam o povojnem nasilju v Sloveniji dodal zbornik *Osvobojeni gradimo – Dokumenti in pričevanja o povojnih delovnih taboriščih v Sloveniji*. V njem objavlja podatke, da je šlo skozi delovna taborišča v Sloveniji v letih 1945–51 več kot 15.000 kaznjencev.

Avtor ima v načrtu še druge zbirke dokumentov in pričevanj o represivnih ukrepih komunističnega režima. Naslednja bo posvečena koncentracijskim taboriščem.

KRAS V ŽEPU

"Il Carso in tasca 2" je naslov nove živahne knjižice, ki jo je tržaški publicist Massimo Gobessi izdal pri založbi Edizioni Luglio v Trstu. Spremno besedo je napisal prof. Sergio Dolce. Gre za vodnik, ki predstavlja 12 sprehodov po Krasu. Avtor nudi bralcu kopico zgodovinskih in kulturnih podatkov, pri čemer navaja tudi slovenska krajevna imena in upošteva preteklost ter sedanost slovenskega prebivalstva.

100-LETNICA MARIJE VNEBOVZETE

V Clevelandu v ZDA se je 5. novembra končalo jubilejno leto ob 100-letnici slovenske župnije Marije Vnebovzete. Slovesnemu somaševanju škofov in duhovnikov, med katerimi sta bila koprski škof Metod Piriš in upokojeni clevelandski pomožni škof Edvard Pevec, sta sledili akademija in skupno kosilo.

Občina je ulico ob cerkvi poimenovala po župniku, ki že 20 let dela v župniji. To je Janez Kumše, ki izhaja iz slovensko-slovaške družine.

Msgr. Piriš je 12. novembra še vodil somaševanje v cerkvi Gospodovega rojstva v San Franciscu, ki so jo postavili Slovenci, a je bila svojčas že obsojena na dokončno zaprtje. Koprski škof je z župljani praznoval ravno desetletnico rešitve župnije.

ŠKOF ALOJZIJ URBANČ

Papež je sredi novembra imenoval za škofa-pomočnika v argentinski škofiji Catamarca 48-letnega sina slovenskih priseljencev Alojzija Urbanča, ki od posvetitve leta 1982 dela v Tucumanu, kjer je bil nazadnje ravnatelj semenišča, kancler in tajnik nadškofije. Rodil se je 25. julija 1958 v kraju Trancas, po posvetitvi pa je študiral biblične vede v Rimu.

NAGRADA ZA AVGUSTA IPAVCA

V kanclerjevem uradu na Dunaju so 4. decembra izročili predsednikovo nagrado Zlati častni znak Republike Avstrije primorskemu glasbeniku in duhovniku Avgustu Ipavcu, ki že od leta 1975 dela na Dunaju.

Ipavec, rojen 2. junija 1940 v Ročinju, je znan kot dirigent (tri leta je med drugim v Kanalski dolini vodil znameniti Višarski zvon) in skladatelj oratorijev, simfonij, kantat in drugih del, s katerimi je gostoval tudi v zamjestvu in po Italiji, saj je k izvedbam številnih povezovalnih, večjezičnih projektov vedno skušal pritegniti tudi tukajšnje poustvarjalce.

"DEMOKRATIČNI ANTIFAŠISTI"

Dne 28. novembra so tudi v Slovenskem klubu v Trstu predstavili izbor spisov vrste italijanskih izobražencev iz Julijske krajine, ki so se kot antifašisti zavzemali za italijansko rešitev tržaškega vprašanja. Gre za knjigo *L'altra questione di Trieste – Voci italiane della cultura civile giuliana 1943-1955*, ki je izšla pri založbi LEG v Gorici in sta jo uredila Patrick Karlsen in Stelio Spadaro. Delo je vzbudilo med Slovenci živahno razpravo o resnični demokratičnosti tega ali onega protagonista.

60 let Radijskega odra

Platnica knjige.

V soboto, 25. novembra, je bila v Narodnem domu v Filzijevi ulici v Trstu svečana proslava ob 60-letnici delovanja Radijskega odra, igralske družine, ki že od leta 1946 pripravlja dramske in druge govorne oddaje za Radio Trst A. Ker se je delovanje v okviru radijskih programov v zadnjih letih precej zmanjšalo, se je Radijski oder posvetil tudi drugim oblikam gledališkega dela. Tako je več let pripravljaj tečaje lepe govorice, devet let pa že zelo uspešno razpisuje gledališki abonma za otroke pod naslovom Gledališki vrtljak. Proslava v Narodnem domu je obsegala nastop flavtistik Poljanke Doljak, Ane Brežan in Mojce Hrovatin iz šole Marij Kogoj pri Glasbeni matici v Trstu, video o delovanju Radijskega odra, ki ga je pripravila Maja Lapornik, pa še nagrajevanje zmagovalcev natečaja za radijsko igro na temo upanja, ki ga je razpisal Radijski oder. Prvo nagrado je prejela Evelina Umek, drugo Vinko Mö-

derndorfer, tretjo pa ex aequo Vinko Ošlak in Jana Kolarič. Govor na začetku proslave je imel sedanji predsednik RO inž. Marjan Jevnikar. Program sta povezovala Alenka Hrovatin in Tomaž Susič. Naj ob tem kratkem zapisu zabeležimo še pomemben dogodek, ki je proslavi dodal posebno praznično noto. Generalni konzul Republike Slovenije Jože Šušmelj je namreč izročil igralki in umetniškemu vodji te igralske družine gospe Marjani Prepeluh posebno priznanje Urada za Slovence po svetu ob njeni osemdesetletnici, za dolgoletno delo na področju slovenske umetniške besede. Ob koncu proslave so številnim obiskovalcem ob izhodu darovali knjigo "Šest zapisanih trakov", to je publikacijo, ki prinaša šest izvirnih iger, ki jih je Radijski oder posnel, a niso bile nikoli objavljene v tisku. Knjigo sta izdala Radijski oder in založba Mladika in so v njej zastopani sledeči avtorji: Janez Prepeluh, Franc Jeza, Alojz Rebula, Zora Tavčar, Fabrizio Polojaz in Paolo Tanze ter Evelina Umek.

Predsednik inž. Marjan Jevnikar

Generalni konzul g. Jože Šušmelj izroča priznanje gospe Marjani Prepeluh (levo); sedanji in nekdanji člani RO na skupnem posnetku ob koncu slovesnosti (desno).

GOJENCI AVGUŠTINEJA

Na dunajski univerzi je bil 23. in 24. novembra mednarodni simpozij ob izidu leksikona, ki po uvodih v nemščini, italijanščini, slovenščini in hrvaščini objavlja življenjepise 257 gojencev znamenitega cerkvenega zavoda Frintaneum – Slovenci ga bolj poznamo kot Avguštej – na Dunaju. Ustanovili so ga leta 1817, na njem pa so se oblikovale mnoge poznejše vodilne osebnosti katoliške Cerkve v avstrijski monarhiji, tudi slovenske.

Leksikon, ki ga je založila celovška Mohorjeva, je pripravilo več avtorjev, ki so v glavnem sodelavci Inštituta za cerkveno zgodovino dunajske univerze, Nadškofijskega arhiva v Ljubljani in Inštituta za družbeno in cerkveno zgodovino iz Gorice. Tržaški zgodovinar prof. Tomaž Simčič je prispeval 17 življenjepisov gojencev iz tržaškoprskih škofij, na primer poznejših škofov Juraja Dobrile in Ivana Glavine ter prof. Ivana Tula. Simčič je tudi predaval na omenjenem simpoziju, na katerem je sodelovala še prof. Lilijana Žnideršič Golec iz Ljubljane, medtem ko je bil dr. France Dolinar moderator okrogle mize.

ZA NOTRANJO OSVOBODITEV SLOVENIJE

To je naslov zbirke člankov in govorov v Argentini živečega javnega delavca in publicista Božidarja Finka. Objavila jo je celovška Mohorjeva s spremno besedo zgodovinarja Jožeta Dežmana. Z izjemo dveh prispevkov iz leta 1987, ki se ukvarjata z narodno in versko istovetnostjo Slovencev v Argentini, so sestavki nastali po letu 1991 in se ukvarjajo s pojasnjevanjem razdvajajoče preteklosti ter z razmišljanjem o težavnem času prehoda iz komunističnega enoumja v demokracijo.

PLAMEN V TORONTU

Ženska vokalna skupina Plamen iz Toronta je svojo 15-letnico praznovala s koncertom 12. novembra v dvorani slovenske župnije Brezmadežne. Nekdanja dekleta, zdaj večinoma družinske matere, je pevsko vzgojila Marija Ahačič Pollak. Nastopale so že marsikje, slavnostni koncert pa je s komičnim nastopom obogatil Mito Trefalt iz Slovenije. Veleposlanik v Kanadi Tomaž Kunstelj je izročil priznanja tako dirigentki kot pevkam.

SPOMIN NA STRELIŠČU

Na openskem strelišču je bila ob 65-letnici ustrelitve petih junakov II. tržaškega procesa 17. decembra spominska slovesnost. Spregovorila sta deželna svetovalka Tamara Blažina in pokrajinski predsednik Vsedržavne zveze partizanov Italije Giorgio Marzi.

V Prosvetnem domu je nato Lida Turk predstavila novo številko Glasnika Slovenskega kulturnega društva Tabor in Knjižnice "Pinko Tomažič in tovariši" z Opčin, ki je v celoti posvečena ponatisu spominov rajnega odv. Franeta Tončiča na omenjeni proces in njihovega prevoda v italijanščino. Spomini so pod naslovom Celica 41 začeli izhajati konec oktobra 1945 v Primorskem dnevniku. O samem Tončiču je Turkova prispevala za Glasnik tudi poglobljen članek.

KNJIŽNA DAROVA NA KOROŠKEM

Mohorjeva družba iz Celovca je Koledar 2007 in tradicionalno Pratiko pospremila z otroško slikanico Branke Schwarz in še dvema knjigama.

Slovenska prosvetna zveza iz Celovca pa je ob Koroškem koledarju, otroški slikanici in dveh domačih glasbenih zgoščenkah kot knjižni dar ponudila spomine Franca Kukovice. Nepozabljeno in novo pesniško zbirko Andreja Kokota Pozabljeno sonce.

UMRL LUCIJAN MALALAN

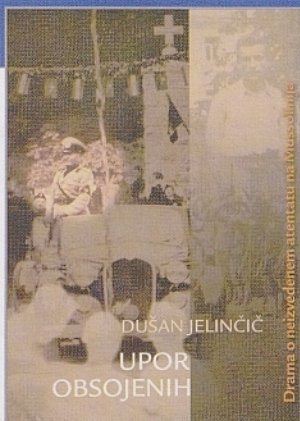
Dne 9. decembra je preminila markantna osebnost iz kroga zavednih tržaških Slovencev. Poslovil se je Lucijan Malalan, rojen 31. decembra 1931 v Trebčah, bivši partizanski borec, narodnjak, član številnih društev in ustanov ter vidni predstavnik društva Edinost.

30 LET ŽUPNIKOVANJA

Dekan slovenskih župnij v tržaški škofiji, salezijanec Anton Bedenčič je decembra praznoval 30-letnico župnikovanja na Repentabru. Tržaški škof Ravnigani in slovenski duhovniki so 8. decembra somaševali z njim, 10. decembra pa je bilo v Repnu srečanje z nastopom združenega pevskega zbora pod vodstvom Loredane Guštin, dekliske skupine in s številnimi nagovori. Peter Cvelbar pa je pripravil video prikaz 30-letnega življenja v župniji.

KNJIGA O SKLADATELJU VRABCU

V Bazovici sta predstavnik založbe, Goriške Mohorjeve družbe, Marko Tavčar in avtorica Bojana Kralj 11. decembra predstavila študijo Ubald Vrabec 1905-1992. Knjiga je neka kšen vodnik po skladateljevem in dirigentovem opusu, je dejala avtorica. Spremni besedi sta prispevala Boris Pahor in Ivo Jelerčič.

Dve deli o tigrovcih

Sklad Dorče Sardoč je 5. decembra v Nabrežini podelil svoje študijske stipendije. Predstavil pa je tudi novi, pomembni deli o tigrovcih, ki ju je izdal skupno z založbo ZTT.

Gre najprej za italijanski prevod spominov Tigrova sled, ki jih je svojčas Dorče Sardoč pripovedoval urednici Lidi Turk, pod naslovom *L'ombra del Tigr* pa jih je prevedla Diodora Fabjan Bajc.

Izvirno knjigo *Upor obsojenih* pa je napisal tržaški pisatelj in časnikar Dušan Jelinčič. Gre za dramo v dveh dejanjih o neizvedenem atentatu na Mussolinija ob obisku v Kobaridu leta 1938. Ob literarnem besedilu sta avtorjeva spremna beseda in študija zgodovinarke dr. Milice Kacin Wohinz, ki tudi odgovarja na očitke o "primorskem terorizmu". Žarko Rovšek je iz arhivov oskrbel fotografije o Mussolinijevi poti po Soški dolini.

Dve novi knjigi Krožka Virgil Šček

R. Dolhar, A. Berdon in I. Jevnikar.

Tržaški Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček je v decembru predstavil dve novi knjigi.

Najprej naj omenimo študijo v italijanščini tržaškega odvetnika in politika Andreja Berdona, ki pravno utemeljuje pravico do zajamčenega zastopstva Sloven-

cev v deželni svet Furlanije-Juljske krajine La rappresentanza politica degli Sloveni in Italia. Predstavili so jo že v DSI in na sedežu deželnega sveta v Trstu ter v dvorani pokrajinskega sveta v Gorici.

Malo pred uvedbo evra v Sloveniji pa je ekonomist in časnikar Egidij Vršaj med "belimi priročniki" Krožka V. Šček izdal študijo Slovenija v Evrolandiji. Pri predstavitvi v Trstu je med drugimi sodeloval dolgoletni bivši guverner Banke Slovenije France Arhar, pri predstavitvi v Hiši Evropske unije Ljubljani pa sedanji guverner BS Mitja Gaspari.

25-LETNICA KULTURNEGA DOMA V GORICI

Za srebrni jubilej Kulturnega doma v Gorici so 27. novembra v njem priredili koncert skupine Perpetuum Jazzile iz Ljubljane. Slavnostne nagovore so imeli predsednik Slovenske kulturne gospodarske zveze Rudi Pavšič, župana iz Gorice in Nove Gorice Vittorio Brancati in Mirko Brulc ter drugi. Posebna priznanja so podelili prejšnjim predsednikom Kulturnega doma Gorazdu Veselu, Nadi Sanzin, Milku Renerju in Borisu Pericu.

MEJE IN MISIJE

Meje in misije: dileme slovensko-hrvaške razmejitve v Istri v vojaškem, političnem, diplomatskem in obveščevalnem metazu II. svetovne vojne. To je naslov obsežne in zelo bogato dokumentirane študije, ki jo je napisal leta 1954 na Ptuj rojeni znanstveni sodelavec na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani dr. Samo Kristen. Avtor je najprej diplomiral na pravni fakulteti, pozneje pa je doktoriral iz zgodovine. Knjigo sta izdala Društvo 2000 in Inštitut za narodnostna vprašanja.

60-LETNICA SLOVENSKEGA DEŽELNEGA GOSPODARSKEGA ZDRUŽENJA

Slovensko deželno gospodarsko združenje je s prireditvijo v tržaškem Kulturnem domu 5. decembra praznovalo svojo 60-letnico. Zbrane so med drugimi pozdravili tržaški župan Dipiazza, predsednik deželne vlade Illy in slovenski finančni minister Bajuk. Slavnostni govornik je bil predsednik SDGZ Edi Kraus. Priznanja je prejelo 28 zaslužnih članov – posameznikov in podjetij.

PREŠERNOVA NAGRAJENCA

Na osrednji proslavi ob Dnevu slovenske kulture bosta 7. februarja prejela Prešernovo nagrado skladatelj in pianist Janez Maticič in igralec Radko Polič.

UMRL PROF. STANISLAV HAFNER

V Gradcu, kjer je bil dolgo univerzitetni profesor slavistike, je 9. decembra umrl jezikoslovec, literarni zgodovinar in prevajalec Stanislav Hafner. Rodil se je 13. decembra 1916 v Šentvidu ob Glini.

51. SLOVENSKI DAN

Povojna emigracija v Argentini je 8. oktobra v San Justu (na območju Velikega Buenos Airesa) slovesno obhajala svoj 51. Slovenski dan, za katerega so prireditelji določili geslo Bratje združeni naj bodo. Povezan je bil s proslavo ob 50-letnici krajevnega Našega doma. V stolnici, kjer je bila maša za udeležence, so blagoslovili oltar brezjanske Marije Pomagaj. Nato so položili vence pred spomenik generala San Martina. V Domu so odprli razstavo, pripravili koso, sledil je kulturni program. Slavnostna govornica je bila dr. Katica Cukjati. V režiji Blaža Mikliča je 90 nastopajočih uprizorilo igro Martin Fierro. Za konec je bila še prosta zabava s Slovenskim instrumentalnim ansamblom.

36. MALA CECILIJANKA

Združenje cerkvenih pevskih zborov iz Gorice je 36. Malo Cecilijanko izvedlo v dveh delih, 8. in 10. decembra v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Skupno je nastopilo 17 otroških in mladinskih zborov. Na koncertih sta imela nagovora predsednika rajonskih svetov za Oslavje, Pevmo in Štmaver Lovrenc Peršolja in za Podgoro Walter Bandelj.

UMRL PISATELJ IVAN DOLENC

Že 18. aprila je v Burlingtonu v Ontariu v Kanadi umrl pisatelj, prevajalec in urednik Ivan Dolenc. Rodil se je 6. oktobra 1927 v Mariboru, kamor so se bili zatekli starši iz Gorice. Po vojni se je posvetil časnikarstvu in prevajanju v Mariboru, iz političnih razlogov pa se je izselil in 31. januarja 1957 došel v Kanado. Ostal je samosvoja osebnost. Po raznih zaposlitvah je postal profesor. Pisal je v različne liste, tudi v domovini, prevajal in izdajal revije: konec 50. let štiri številke revije Povest/The Story, nato mesečnik Dnevnik/Diary (1967-78). Bil je med pobudniki radijskih oddaj Slovenski večer. V angleščini je izdal knjigo o Dostojevskem in Kristusu, v Ljubljani pa leta 1983 roman Za dolar človečnosti.

KNJIGA O NAŠEM ŠPORTU

Tržaški športni časnikar Branko Lakovič je že desetič izdal obsežni in podroben letopis o športnem udejstvovanju Slovencev v Italiji (tokrat za sezono 2005/06) Zbornik slovenskega športa v Italiji. V njem so popisana vsa društva, ki so včlanjena v Združenje slovenskih športnih društev v Italiji, kot tudi posamezniki, ki se uveljavljajo zunaj njih.

Društvo slovenskih izobražencev ob koncu leta

Obrambni minister Karel Erjavec (v sredini) ob otvoritvi razstave o osamosvojitvi Slovenije (levo); in še pogled na del občinstva (desno).

Meseca decembra so bili v Peterlinovi dvorani zadnji trije večeri v iztekajočem se letu. V ponedeljek, 4. decembra, je bila otvoritev zgodovinske razstave o osamosvojitvi Slovenije, ki jo je pripravil Vojaški muzej Slovenije. Ob odprtju razstave sta govorila načelnik muzeja dr. Tomaž Kladnik in nadporočnik Albin Mikolič. Razstavo je svečano odprl slovenski obrambni minister Karel Erjavec. Naslednji ponedeljek, 11. decembra, so v društvu imeli v gosteh velikega borca za pravice malih narodov in manjšin dr. Gustava Burattija iz Piemonta. Popoldne mu je generalni konzul Republike Slovenije Jože Šušmelj izročil odlikovanje predsednika dr. Janeza Drnovška, zvečer pa je bil gost Društva slovenskih izobražencev, kjer sta ga občinstvu predstavila prof. Samo in Boris Pahor. Zadnji ponedeljkov večer v letu 2006 je bil 18. decembra, ko so v Peterlinovi dvorani predstavili dve publikaciji: najprej zbirko štiriglasnih skladb za kljunaste flavte Jacobusa Gallusa, ki jo je uredila Irena Pahor, potem pa še vodnik po zahodni meji, ki ga je za Mohorjevo družbo v Celovcu napisal dr. Rafko Dolhar. Večer so popestrili skupina gojencev novogoriške glasbene šole in deški vokalni tercet, prof. Miloš Pahor, ki je predstavil notno zbirko, ter Rafko Dolhar s prikazom barvnih diapozitivov. Naslednji večer društva bo v ponedeljek, 8. januarja, že v novem letu 2007.

Dr. Rafko Dolhar.

Levo: večer, posvečen Gustavu Burattiju; desno: predstavitev zbirke Gallusovih skladb na zadnjem klubskem večeru v letu.

Predsednik Mesić in Capogrecova knjiga v hrvaščini

Knjigo o italijanskih koncentracijskih taboriščih za civiliste I campi del duce, ki jo je italijanski zgodovinar Carlo Spartaco Capogreco leta 2004 objavil pri založbi Einaudi, so jeseni izdali v hrvaškem prevodu pri založbi Golden marketing – Tehnička knjiga v Zagrebu na 389 straneh pod naslovom *Mussolinijevi logori – Internacija civila u fašističkoj Italiji (1940.-1943.)*. Prevedel jo je svetnik na hrvaškem veleposlaništvu v Rimu Mirko Šikić, ki ji je napisal tudi predgovor, medtem ko je spremno besedo pripeval zgodovinar akad. Petar Strčić.

Hrvaški prevod so predstavili 22. novembra v Časnikarskem društvu v Zagrebu. Ob zgodovinarjih Petru Strčiću in Damirju Grubiši je o knjigi zelo pohvalno spregovoril hrvaški predsednik Stipe Mesić.

22. KNJIŽNI SEJEM

Na 22. Knjižnem sejmu v Ljubljani so z razstavami izdanih del, predstavili in drugimi pobudami sodelovali tudi slovenske založbe iz Italije in Avstrije. Tako tudi Mladika.

Za najlepšo knjigo leta je bila razglašena knjiga Ivan Trinko – Zamejski vihar, ki jo je uredil Miroslav Košuta, izdalo Založništvo tržaškega tiska, opremil in oblikoval pa Rado Jagodić iz Studia Link v Trstu.

UMRL FRANJO BATAGELJ

V šempetrski bolnišnici je 9. decembra nepričakovano umrl predsednik Društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske Franjo Batagelj. Rodil se je 4. julija 1939 v Dobravljah. Dejaven je bil v športnem in političnem življenju. Predsednik TIGR-a je postal 26. novembra 2000. Veliko je delal za dovršitev vseslovenskega spomenika branilcem slovenske zemlje na Cerju.

SLOVENC IN AMERIŠKE VOLITVE TER V VESOLJU

Na volitvah 7. novembra v Združenih državah je bila ob delni obnovitvi senata izvoljena vanj tudi demokratka, dosedanja javna tožilka Amy Klobuchar (roj. 1960) iz Minnesote. Njen oče, ameriški Slovenec, je znan časnikar. V 100-glavem senatu se je pridružila demokratu iz Iowe Tomu Harkinu in republikancu iz Ohia Georgeu Voinovichu, ki tudi imata slovenske korenine.

V predstavniško zbornico je bil potrjen ameriški Slovenec demokrat James Oberstar, ki v njej zastopa Minnesoto že od leta 1975.

Na mednarodni krožni vesoljski postaji pa je trenutno tudi ameriška vesoljka s slovenskimi koreninami Sunita Williams, roj. Pandya. Njena mati Bonnie Zalokar je iz Clevelanda, oče pa je znanstvenik, ki se je priselil v ZDA iz Indije. Pred njo sta bila v vesolju še dva ameriška vesoljca s slovenskimi koreninami: Ronald Šega in Jerry Linenger.

NOVA SEZONA GM

Glasbena matica v Trstu je novo koncertno sezono začela 7. decembra s koncertom Slovenskega okteta v Kulturnem domu. Skupina, ki praznuje 55-letnico ustanovitve, je predstavila skladbe in priredbe ljudskih pesmi pretežno primorskih skladateljev.

DVD in nova knjiga o p. Placidu Corteseju

Založba Messaggero di sant'Antonio iz Padove je decembra izdala knjigo Padre Placido Cortese, *Il coraggio del silenzio*. Napisal jo je Paolo Damosso, ilustriral pa Vico Calabrò. V njej je tudi zgoščenka *Il coraggio del silenzio* (Pogum molka), na kateri so dokumentarec o življenju in delu p. Placida Corteseja in nekateri dodatki. Po scenariju in v režiji Paola Damossa je DVD realizirala filmska družba Nova-T iz Turina. Knjiga je namreč le "stranski učinek" ustvarjanja dokumentarca, saj je zgodba režiserja naravnost zgrabila.

Pred koncem januarja bosta na novi izdaji zgoščenke tudi celotna slovenska verzija (dubliranje pripravlja Radijski oder iz Trsta) in pa celotna hrvaška verzija s podnapisi. Kot je znano, je namreč minorit p. Cortese (Cres 1907 - Trst 1944) med vojno veliko pomagal slovenskim in hrvaškim internirancem v Chiesanuovi pri Padovi, kot tudi Judom, pobeglim zavezniškim vojnim ujetnikom in drugim ljudem, ki so jih preganjali nacifašisti, ali pa so se uprli trinoštvu.

Pri dokumentarcu so kot pričevalci sodelovali tudi slovenski ljudje, posnetki pa so s Cresa, iz Padove in Trsta.

DVOJEZIČNA KNJIGA O REPENTABRU

Kulturno društvo Kraški dom je ob svoji 35-letnici izdalo dvojezično knjigo Življenjski utrip Repentabra skozi čas. Prispevke za bogato dokumentirano in ilustrirano knjigo so prispevali Majda Guštin, Vesna Guštin, Anton Bedenčič in Marinka Pertot.

60-LETNICA DIJAŠKEGA DOMA V TRSTU

Ob svoji 60-letnici je Dijaški dom Srečko Kosovel v Trstu, ki ga zdaj vodi ravnatelj Gorazd Pučnik, medtem ko je predsednik upravnega odbora Dušan Križman, 1. decembra pripravil Dan odprtih vrat z razstavo, srečanji in kulturno prireditvijo.

GORIŠKE MOHORJEVKE

Knjižni dar Goriške Mohorjeve družbe za leto 2007 obsega Koledar 2007, ki ga je uredil Jože Markuža, otroško knjigo Miroslave Leban Mravlja hoče v živalski vrt in knjigi nekdanje laične misijonarke Tereze Srebrnič V objemu sončne Zambije ter kmetijskega strokovnjaka Danijela Čotarja Domače sirarstvo za zabavo in zares.

Prva predstavitev zbirke je bila 27. novembra v Gorici.

DENTRO TRIESTE

Tržaška založba Hammerle je pripravila drugo, razširjeno izdajo ilustiranega kulturnega vodnika o manjšinskih narodnih in verskih skupnostih v Trstu Dentro Trieste – Ebrei, greci, sloveni, serbi, croati, protestanti, armeni. O Slovencih, Hrvatih in Srbih piše prof. Patrizia Vascotto.

CARMINA SLOVENICA

Znameniti deklški zbor Carmina Slovenica, ki ga vodi Karmina Šilec, je 17. decembra nastopil na božičnem koncertu Zadružne kraške banke v dvorani Tripčevih v Trstu. Polno dvorano gostov je pozdravil predsednik banke Sergij Stancić.

ROJANSKI KRPAN

Kulturno športno društvo Rojanski Krpan je izdalo knjigo, ki prinaša zgodbe izpod različnih peres o Slovencih v Rojanu, Barkovljah in bližnji okolici. Uredil jo je Peter Verč, njen naslov pa je Tik mesta, pod Krasom, ob morju.

BARAGOVİ DNEVI 2006

Baragovi dnevi 2006 so bili 23. in 24. septembra v mestu Calumet na severu ameriške zvezne države Michigan. Prvi dan je v cerkvi sv. Pavla, ki so jo zgradili Slovenci v času, ko so naši rojaki delali v tamkajšnjih rudnikih bakra, tako da so v njej še slovenski napisi na barvnih oknih, maševal torontski nadškof kardinal Ambrožič. Sledil je kulturni večer. Naslednjega dne so udeleženci obiskali edino še stoječo cerkev, ki jo je zgradil škof Baraga, sodelovali so pri maši upokojenega škofa Garlanda in pri sestanku Baragove zveze.

MADIERIJEVA V SLOVENŠČINI

Slovenska matica je izdala roman Marise Madieri Zelenomodro v prevodu Tržačanke prof. Veronike Breclj. To delo rajne žene pisateljice in germanista Claudia Magrisa, ki s pravičnim pristopom med drugim občuteno opisuje odraščanje reške begunke v tržaškem Silosu, je prvič izdala založba Einaudi leta 1987.

BRATUŽEVO LETO

16. februarja bo minilo 70 let od mučeniške smrti glasbenika Lojzeta Bratuža, ki so ga 27. decembra 1936 zaradi vodenja slovenskega božičnega petja v Podgori zastrupili fašisti.

V podgorski cerkvi je župnik Karlo Bolčina 26. decembra daroval zanj zadušnico, ki je bila povezana z nastopom več pevskih zborov in posegom prof. Ivana Florjanca o Bratuževi glasbeni ustvarjalnosti.

SPOPAD S POMLADJO

V Kulturnem domu v Trstu je bila 22. decembra druga premiera tekoče sezone Slovenskega stalnega gledališča. Režiser Marko Sosič je postavil na oder dramatizacijo romana Borisa Pahorja Spopad s pomladjo. Avtor dramatizacije je Igor Lampret.

JADRANSKI KOLEDAR

Dne 13. decembra so v Trstu predstavili Jadranski koledar za leto 2007, ki ga je uredil Ace Mermolja. Izdalo ga je Založništvo tržaškega tiska.

Umrl je prof. Marko Pozzetto

Na svojem domu v Trstu je po daljši bolezni 19. decembra umrl znani umetnostni zgodovinar, univerzitetni profesor Marko Pozzetto.

Prof. Pozzetto, ki se je rodil 26. aprila 1925 v Ljubljani in je po materini smrti odraščal v družini njenega svaka, umetnostnega zgodovinarja Izidorja Cankarja, je vsa povojna leta preživel v Italiji, zlasti v Turinu, kjer je začel akademsko pot in si ustvaril družino, zadnjih 30 let pa v Trstu, kjer je predaval zgodovino arhitekture na inženirski fakulteti.

Izredne zasluge si je pridobil s preučevanjem in strokovno popularizacijo ustvarjalnega dela arhitektov Jožeta Plečnika in Maksa Fabianija ter dunajske šole Otta Wagnerja. O vseh teh treh svojih "ljubeznih" je izdal temeljne, obširne monografije v italijanščini in nemščini. Objavil pa je še vrsto drugih knjig in razprav v italijanščini, slovenščini, nemščini, hrvaščini in drugih jezikih, pripravil več odmevnih razstav in dokumentarcev, saj se je ukvarjal tudi z drugimi arhitekti in arhitekturnimi problemi, povezanimi s Piemontom in Furlanijo-Julijsko krajino.

Bil je tudi eden izmed ustanoviteljev in častni predsednik Ustanove Maks Fabiani, ki si med drugim prizadeva za ohranitev Fabianijeve dediščine.

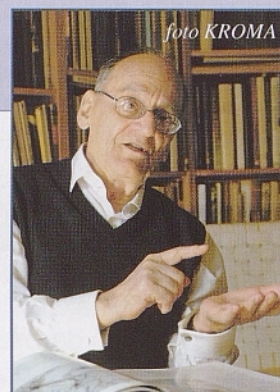

foto KROMA

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (III. del)

Kot smo že omenili, je bil glavni pobudnik dušnopastirskega delovanja na Nizozemskem frančiškanski pater Teotim, ki je umrl 25. marca 1952. Ob prvi obletnici njegove smrti je "Glasnik Marije Pomaaj" objavil članek, v katerem poziva vse Slovence, naj s svojimi denarnimi prispevki pomagajo izplačati velikemu prijatelju Slovencev postavljeni nagrobni spomenik. Med drugim piše: "Šestindvajset let je delal prečastiti gospod pater Teotim med nami kot naš dušni pastir. Šestindvajset let se je trudil za dušni blagor Slovencev v Limburgu. Koliko truda, koliko potov, koliko znoja. Kdo naj vse to prešteje in izmeri. Pa naš pater ni skrbel samo za naše duhovno življenje, bil je tudi naš kulturni in socialni delavec. Če pri vsem tem pomislimo, da je bil on tuje krvi, pa se je iz ljubezni do nas naučil slovenski jezik. Če pomislimo, kako rad je imel nas Slovence, saj je bil ves naš, po srcu ves Slovenec, potem mora biti naša hvaležnost do njega res velika. Naša dolžnost je, da smo mu postavili spomenik na grobu, naša dolžnost je skrbeti za njegov grob, dokler bo bival še kakšen Slovenec v Limburgu. Vsem dosedanjim darovalcem pa še enkrat prisrčna hvala. Bog vam povrni. Naj bo spomenik na patrovem grobu dokaz naše hvaležnosti."

Jugoslovanski izseljenci na Holandskem so 1. julija 1945 ustanovili društvo "Edinost" in sicer kot društvo svobodne Jugoslavije, ki je imelo svoj sedež v Heerlerheide. Društvo si je zadalo nalogo, da pomaga siromašnim otrokom v domovini. Zbrane prispevke so pošiljali centralnemu odboru Rdečega križa v Beogradu in deč-

jemu domu "Vere Šlandrove" v Polzeli. Društvo je izdajalo tudi svoje glasilo "Edinost", ki je pričelo izhajati leta 1952, prenehalo pa leta 1955.

Leta 1955 je pričel izhajati v Hoensbroeku na Nizozemskem verski list "Oznanilo Marije Pomagaj". List je izhajal tedensko in prinašal poleg strogo verskih člankov tudi vesti iz življenja izseljencev in iz domovine. Glasilo je izdajala slovenska katoliška misija v Heisterbergu. Kdaj je list prenehal izhajati nismo mogli nikjer ugotoviti. Vemo pa, da je list leta 1958 še vedno izhajal, saj nekaj števil iz leta 1958 ima tudi naša knjižnica.

Slovenski župnik, prečastiti gospod Nande Babnik, ki je bil tedaj dušni pastir na Holandskem, je slovenskim rojakom poslal božično voščilo, ki je bilo objavljeno v decembrski številki "Oznanila Marije Pomagaj" leta 1955, kjer je napisal sledeče besede: "Za sveti božični praznik Vam želim vsem, da bi občutili in doživeli blaženo srečo božične noči. Vaša srca naj zažive v novi ljubezni do Boga in do bližnjega. Ko bomo v duhu združeni klečali ob jasicah, se zavedajmo, da smo sinovi in hčere sicer malega, a vernega in kulturno visokostojčega slovenskega naroda. Če bomo kot bratje in sestre združeni v medsebojni in božji ljubezni, sprejeli v naša srca božje Dete, potem bo tudi Novo leto blagoslovljeno, srečno in veselo. To Vam od srca želi Vaš Nande Babnik."

V isti številki "Oznanila Marije Pomagaj" je objavljeno božično voščilo ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana: "Prečastiti gospod Nande mi je izročil Vaše pozdrave in dobre želje za božične praznike in Novo leto. Najlepše se Vam zahvaljujem. Ako bodo te vrstice prišle še pravočasno k Vam, naj Vam povedo, da Vam iz vsega srca želim lep krščanski Božič, da boste vsi v svojih dušah prejeli božje Dete z ljubeznijo in veseljem, kakor nekoč mati Marija v Betlehemu. Naj Vam bo vse leto resnično Gospodovo leto, da bo srečno in blagoslovljeno".

(dalje)

Glava slovenskega glasila Oznanilo Marije Pomagaj.

Znamke vseh vrst!

Dragi prijatelji misijonov, iskreno se vam zahvaljujem za vse znamke in telefonske kartice "Telekom", ki sem jih prejel tekom leta za misijonske potrebe. Z vašo zavzetostjo in pomočjo se ta akcija še nadaljuje, zato se še enkrat toplo priporočam vsem tistim, ki bi radi na tak način pomagali našim skrbnim misijonarjem.

Obenem pa želim vsem veliko veselja za božične praznike, naj nam novorojeno Dete prinese mir in naj nas ta mir in veselje spremljata skozi vse leto 2007.

Moj naslov je:

***Franc Saksida, Ul. Biasoletto 125
34142 Trst/Trieste - Italija***

za smeh in dobro voljo

"Ste bili pozimi kaj aktivni?"

"Da, stalno sem kašljal."

• • •

Štajerc stopi v ljubljansko restavracijo in vpraša natakarja:

"Ali imate oranžado?"

"Ne, žal, oranžade trenutno nimamo."

"Kok to?"

"Ja, kokto pa imamo!"

• • •

Srečala sta se dva bivša zapornika.

"Slišal sem, da si šel na svoje!" je rekel prvi.

"Res je! Odprl sem trgovino z avdio in video tehniko!"

"Kako ti je pa to uspelo?"

"S ponarejenim ključem!"

• • •

Obiskovalec na policijski postaji zagleda na stenah izobešene tiralice in vpraša:

"Kdo so pa tile ljudje?"

"To so kriminalci, ki jih iščemo?"

"Zakaj pa jih niste prijeli takrat, ko ste jih slikali?"

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je na Krasu več kot sto zapuščenih kamnolomov, zdaj pokritih z grmičjem in zato težko spoznavnih...
- da slovenski katoliški bibličisti načrtujejo novo izdajo Svetega pisma, prevod znamenite francoske Jeruzalemske Biblije, ki bo, za razliko od standardne izdaje, opremljena tudi s teološkimi opombami, ki se jim je standardni prevod zaradi ekumenskih ozirov (možnost različnih interpretacij...) izognil in se omejil na arheološke in zgodovinske...
- da je prijatelj Slovencev dr. Daniele Bonamore, profesor na juridičnih fakultetah raznih italijanskih univerz in strokovnjak za manjšinska vprašanja, izdal pri založniku Francu Angeliju v Milanu knjigo o manjšinskih jezikih v italijanski zakonodaji...
- da se je razširil glas, da so v razvalinah nekdanje kartuzije v Jurkloštru pod Lisco odkrili lokacijo groba tragično preminule znamenite celjske grofice Veronike Dese-niške, junakinje tolikih slovenskih literar-nih del...
- da so doslej med vidnejšimi Slovenci (za stalno ali začasno) prestopili v islam zdravnik dr. Alija Košir, pisatelj Alojz Krajgher (oče Borisa Krajgherja) in pre-vajalec Vladimir Levstik...
- da je ob gradu Snežnik v Loški dolini na Notranjskem polharski muzej, v katerem si je mogoče ogledati 239 različnih polš-jih pasti in 30 predmetov, povezanih s polhanjem (lovljenjem polhov, ki je bilo nekoč posebnost Notranjske, Dolenjske in tudi Štajerske)...
- da je nedavno preminula italijanska pisa-teljica in novinarka Oriana Fallaci večino svojih knjig in arhiva zapustila papeški univerzi v Rimu, in to iz obćudovanja do papeža Benedikta XVI. kot zagovornika evropske identitete...
- da so pri založbi Jutro v Ljubljani izšli SPOMINI pokojnega emigranta v ZDA Ladislava Bevca, gradbenega inženirja in med vojno člana Sokolskega vojnega sveta, od leta 1944 pa Slovenskega na-rodnege odbora...

MLADIKA V NOVEM LETU 2007

Vsem bralcem in naročnikom sporočamo, da bo Mladika ohranila v novem letu. Vsem, ki bodo naročnino 2007 poravnali do 31. januarja 2007, darujemo po vašem izboru eno izmed tistih navedene (po razpoložljivosti zaloge posameznih knjig).

Naročnino poravnate lahko po našem poštnem računu s priloženo položnico. Mladike, ulica Donizetti 3 v Trstu od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

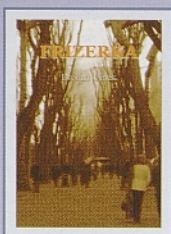
Spominjamo vas, da so naročnine za leto 2007 sledeče: celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti); po letalski pošti 30,00 €. Plačniki v tujini lahko plačate s čekom ali po banki na: *Zadružna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (t. r. 16916 - SWIFT: CCTSIT2T)*

DS
II 117 986 2006

920061387, 10

COBIS 8

DARILO ŠT. 1:

E. Umek:
Frizerka

DARILO ŠT. 2:

B. M. Pertot:
Mala otroška kronika

DARILO ŠT. 3:

A. Rebula: Previsna leta

DARILO ŠT. 4:

A. Volk Zlobec:
Babičini metulji

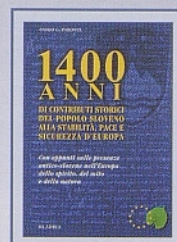
DARILO ŠT. 5:

B. Volpi Lisjak:
Čupa, prvo slovensko plovilo in drevaki

DARILO ŠT. 7:

P. Parovel:
1400 anni di contributi storici del popolo sloveno alla stabilità, pace e sicurezza d'Europa

DARILO ŠT. 8:

S. Vuk: Pisma Darinki

DARILO ŠT. 6:

M. Košuta:
Pomol v severno morje

DARILO ŠT. 9:

Zbor J. Gallus:
Božično pričakovanje

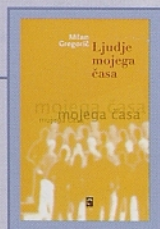

DARILO ŠT. 10:

A. Volk Zlobec:
Dogodivščine krave Rozine

DARILO ŠT. 11:

A. Zaghet:
Bolezni in motnje zrcalo naše duše

DARILO ŠT. 12:

G. Comari - Komar:
Tržaško pristanišče

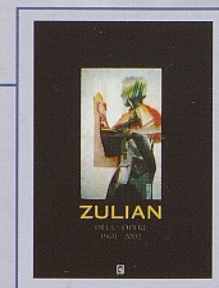

DARILO ŠT. 13:

B. M. Pertot:
Pesmi iz pipe

DARILO ŠT. 14:

B. Zulian:
Zulian: dela - opere 1960-2002

M založba
MLADIKA